

“TÜRKÇE-FARŞÇA MANZUM SÖZLÜKLERDEN TUHFE-İ VEHBİ (METİN)”

Atabey KILIÇ*

Özet

Klâsik Türk Edebiyatı sahasında manzum eserler arasında üzerinde çalışılmayı bekleyen alanlardan birisi de manzum sözlüklerdir. Manzum sözlükler son zamanlarda gerek kendilerini tanıtır nitelikte yazılar, gerekse metinlerinin neşri suretiyle dikkat çekmektedir. Bu eserlerin bir kısmı yazıldıkları dönemde sıbyan mekteplerinde ders kitabı olarak okutulmuş, bir kısmına ise daha sonraki yıllarda şerhler yapılmıştır. Hatta bu eserlerin önemli olanlarından bir kısmı bir mecmua içerisinde bir araya getirilmiştir. Bu mecmualardan biri de Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 4026 numarada kayıtlıdır. Bu çalışma çerçevesinde, daha önce bazı kaynaklarda hakkında belli ölçüde bilgi verilmiş bulunan Tuhfe-i Vehbî'nin metnini, Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 4026 numarada kayıtlı bulunan manzum sözlük mecmuasının 1b-39b varakları arasında yer alan nüshasından hareketle bilim dünyasının istifadesine sunmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler : Manzum Sözlükler, Tuhfe-i Vehbî, metin neşri

Abstract

One of The Turkish-Persian Verse Dictionaries: Tuhfe-i Vehbî (Text)

In Classical Turkish Literature verse dictionaries are the books which are waiting for being studied. Nowadays it is common to introduce and present these verse dictionaries. Some of verse dictionaries were used as a textbook in primary schools and commentary texts were written on some of them. Also some an important number of them were collected in mecmuas. One of this mecmuas is recorded with number 4026 Library of Konya Mevlânâ Museum. In this paper we aim to introduce Tuhfe-i Vehbî which takes place in this mecmua between 1b-39b.

Keywords : Verse Dictionaries, Tuhfe-i Vehbî, text publishing

Tuhfe-i Vehbî Türkçe- Farsça manzum sözlükler¹ arasında Tuhfe-i Şâhidî'den sonra en fazla ilgi görmüş olan sözlüklerimizdendir. Adının da işaret ettiği üzere eser,

* Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü KAYSERİ
atabeykilic@gmail.com

¹ Manzum sözlükler için şu kaynaklara bakılabilir: Ali Alparslan, *Manzum Lûgatler ve Tuhfe-i Vehbî'nin Alfabetik Tertibi*, (Mezuniyet Tezi), İstanbul 1946-1947; Turgut Karabey-Numan Külekçi, *Sünbülzâde Vehbî, Tuhfe (Farsça-Türkçe Manzum Sözlük)*, Erzurum 1990; Adnan Karaismailoğlu, “Manzum Sözlüklerimizden Tuhfe-i Remzî”, *Millî Kültür*, sayı: 74, Temmuz 1990, s. 60-61; Cemal Muhtar, *İki Kur'an Sözlüğü Luğat-ı Feriştioğlu ve Luğat-ı Kânûn-ı İlâhî*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1993; Ahmet Hilmi İmamoğlu, *Farsça-Türkçe Manzum Sözlükler ve Şahidî'nin Sözlüğü (İnceleme-Metin)*, (Basılmamış doktora tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1993;

Sünbülzâde Vehbî (ö. 1809) tarafından kaleme alınmıştır.² Tuhfe, 882 beyitten oluşmaktadır. Eser, besmelenin ardından mesnevî tarzında kaleme alınmış 93 beyitlik bir hamdele, salvele ve sebeb-i telifle başlar. Sözlük kısmı 58 kıt'adan oluşmaktadır. Sonda 201 beyitten oluşan İstîlâhat-ı Acem başlığını taşıyan mesnevî de yer almaktadır.³ Tuhfe-i Vehbî'nin pek çok yazma nüshası bulunmaktadır. Bizim bu çalışma ile amacımız Tuhfe-i Vehbî'nin metnini neşretmek olduğundan, eser ve nüshaları hakkında ayrıca bilgi vermeyeceğiz. Eserin ilk baskısı müellif henüz hayattayken 1798 yılında yapılmıştır. Seyfettin Özege'ye göre Tuhfe-i Vehbî 1798-1909 yılları arasında 59 defa basılmıştır.⁴

Bu çalışma çerçevesinde, daha önce bazı kaynaklarda hakkında belli ölçüde bilgi verilmiş bulunan Tuhfe-i Vehbî'nin metnini, Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 4026 numarada kayıtlı bulunan manzum sözlük mecmuasının 1b-39b varakları arasında yer alan nüshasından hareketle bilim dünyasının istifadesine sunmaya çalışacağız.⁵ Edebiyatımız, özellikle de sözlük bilimi ve çocuk edebiyatı için önemi gözardı edilemeyecek kadar fazla olan Tuhfe-i Vehbî'nin metnini daha fazla geciktirmeden transkripsiyon harfleri ile ortaya koymak gerektiği de âşikârdır. Adı geçen nüshaya dayanarak Tuhfe-i Vehbî'nin metnini neşrederken bazı hususlara da özellikle dikkat ettik. Bunlardan birincisi, nüshanın rivayetini hemen hemen her defasında aynen kabul

Yusuf Öz, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, (Basılmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996; Atabey Kılıç, "Manzum Sözlüklerimizden Manzûme-i Keskin", *12-13 Nisan 2001 Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Bildiriler*, c. I, Kayseri 2001, s. 441-447; Atabey Kılıç, *Mustafâ bin Osmân Keskin, Manzûme-i Keskin*, Laçın Yayınevi, Kayseri 2001; Mehmet Kırbıyık, "Miftâh-ı Lisân Adlı Manzum Fransızca-Türkçe Sözlük Üzerine", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı: 11, 2002, s. 184-200; Necmettin Yurtseven, *Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lugatlar ve Sünbülzâde Vehbî'nin Nuhbe'si*, (Basılmamış doktora tezi), Ankara 2003; Ahmet Kartal, *Tuhfe-i Remzî*, Ankara 2003; Mehmet Dursun Erdem, "Osmanlı Dönemi Manzum Çocuk Sözlükleri ve Bir Lugât-ı Sıbyân Yazması", *Hece, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, sayı: 104-105, Ağustos-Eylül 2005, s. 178-189; Abdülkerim Gülhan, "Manzum Sözlük Nazmü'l-Leâl'in Dil ve Üslûp Özellikleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Celal Bayar Üniversitesi II. Uluslararası Türk Tarihi ve Edebiyatı Kongresi*, 11-12-13 Kasım 2005 Manisa; Atabey Kılıç, "Klasik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği Ve Türkçe-Arapça Sözlüklerimizden Sübha-i Şıbyân", *Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'a Armağan Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu 6-7 Mayıs 2005 Urfâ*, (haz. Eyüp Azlal, Necmi Karadağ, M. Emin Karahan), Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Şanlıurfa 2006, s. 186-189; Atabey Kılıç, "Mevlânâ Müzesi Kitaplığı 4026'da Kayıtlı Manzum Sözlük Mecmuası Hakkında", *Mevlana, Mesnevi, Mevlevihaneler Sempozyumu*, 30 Eylül-01 Ekim 2006 Manisa.

² Yusuf Öz, "Tuhfe-i Vehbî Şerhleri", *İlmî Araştırmalar Dergisi* 5. S., s. 220. Ömer Faruk Akün "Sünbül-zâde Vehbî", *İA. XI*, İstanbul 1979, s. 238-242.

³ Yusuf Öz, *Tuhfe-i Vehbî Şerhleri*, s. 220.

⁴ M.S. Özege, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu IV. Cilt*, İstanbul 1977, s. 1877-78.

⁵ Bu mecmua için bkz. Atabey Kılıç, "Mevlânâ Müzesi Kitaplığı 4026'da Kayıtlı Manzum Sözlük Mecmuası Hakkında", *Mevlânâ, Mesnevi, Mevlevihaneler Sempozyumu*, 30 Eylül-01 Ekim 2006, MANİSA.

ettik. Burada yaptığımız tenkitli neşir olmamakla beraber, elimizde bulunan 1256/1840 tarihinde Matbaa-i Dârü'l-Hilâfetü'l-Aliyye ve 1284/1868 tarihinde Matbaa-i Âmire'de basılan nüshalardan metin kontrolü için istifade ettik. Metinde yer yer karşılaştığımız bazı eksiklikleri ve müstensihden kaynaklanan ufak tefek yanlışları bahsi geçen nüshalarla mukayese ettikten sonra tamir yoluna gittik. 4026 numaralı nüshada bulunmayan, fakat vezin ve anlam gereği olması gereken kelime veya ibareleri diğer nüshalarla teyit ettikten sonra metinde [] işaretinin içerisinde göstermek suretiyle verdik. Yazmada gördüğümüz derkenar kabili metinleri de dipnot hâlinde vermeye çalıştık.

- [1b] **Tuĥfe-i Vehbî**
- Bismillâhi'r-Raĥmâni'r-Raĥîm
(Feilâtün mefâilün feilün)
- 1 Ĥamd-i bî-ĥadd o kerem-fermâya
Ki anuñ ni'metidür bî-ġâye
- 2 Kıldı ez-cümle o Ĥallâĥ-ı Kerîm
Ĥazret-i Âdeme esmâ ta'lim
- 3 Şân-ı Mûsâya idüp hem tekrîm
Kıldı zâtına izâfetle kelîm
- 4 Hem Süleymâni o 'Allâm-ı Laţîf
Manţıĥu't-ţayr ile kıldı talţîf
- 5 Ĥikmet ü ĥudreti ile 'İsâ
Tıfliken oldu beşikde ġüyâ
- 6 Nev'-i insâni hem ol Bî-enbâz
Eyledi nâţıĥa ile mümtâz
- 7 İĥtilâf-ı şuver ü elsineden
Niĥe ĥikmetleri vardur rüşen
- 8 Şu'arâ elsinesin ol Mennân
Kıldı miftâĥ-ı der-i genc-i nihân
- 9 Hem Resûline hezâran şalavât
Ki odur efşah-ı erbâb-ı luġât
- 10 Luţfidur⁶ vaĥy-i Ĥudâvend-i 'Alîm
Ne ġüherdür o kerîm ibn kerîm
- 11 'Âlemîne sebab-i raĥmetdür
İns ü cinne ne büyük ni'metdür
- 12 Nâzil oldu aña Ĥur'ân-ı Celîl
Ki ider şânına 'âlem tebcîl
- 13 Gerĥi kim şi'r degildür o kelâm
Nazm-ı şâ'irde ne mümkün o nizâm
- 14 Fehm idüp mertebe-i i'câzın

⁶ "Nuţkıdur" matbû

- İşidüp hüdhüde-i āvāzın
- [2a] 15 Ebkem oldı fuşahā-yı ‘Adnān
Kaldı hayran bülegā-yı Kaḥṭān
- 16 Eyledi müdde‘iyānı mülzem
Cümlesi ‘acz ile olmuş müfḥam
- 17 Olsun aşhābına şad gūne selām
Ki anuñ her birisi ehl-i kelām
- 18 Biri ez-cümle cenāb-ı Ḥassān
Nazmını ‘ālem ider istiḥsān
- 19 Biri hem Ka‘b-ı belāgat-pirā
Ka‘b-ı beyne’l-füşahā pek a‘lā
- 20 Cümlesi ehl-i ḥadīṣ ü tefsīr
‘İlm ü irfānıla bī-miṣl ü nazīr
- 21 Umaram kim olıcaḳ rüz-ı cezā
Olalar Vehbi-yi zāra şufa‘ā
- 22 Ba‘de-zā baş-ı maḳāl eyleyelüm
Sebeb-i nazmı nedür söyleyelüm
- 23 Çünkü bu ‘abd-i za‘if-i aḥḳar
İtdi İrāna sefāretle sefer
- 24 Eyleyüp devr-i Revān u Şıfahān
Çoḳ maḳāmātını kıldum seyrān
- 25 Tā Nihāvend ü ‘Irāḳa gitdüm
Hep uşul ile temāşā itdüm
- 26 ‘Azm idüp tā-be-diyār-ı Şīrāz
Ḥ‘āce Ḥāfız ile oldum hem-rāz
- 27 Şu‘arāsı ile şoḥbet iderek
Şīr ü inşā revişinden giderek
- 28 Keşf ü ḥall itmişidüm niçe luḡāt
Var imiş bizde meger çoḳ galaṭāt
- 29 Fārsī anlara maḥşuş zebān
İştilāḥātı daḫı bī-pāyān

- 30 Başkadur niçe luğatlarda me'âl
Gayrı gûne olunup isti'mâl
- 31 Fârs iklimine düşmiş Şîrâz
Aña mensûb o zebân-ı mümtâz
- 32 İşfahânîlerüñ elfâzı Derî
Pehlevînüñ dağı Şîrâz yeri
- 33 Çün o iklimi idüp geşt ü güzâr
Çok zamân itmişidüm meks ü qarâr
- [2b] 34 'Abeş olmaya diyü bu seferüm
Kalmağ ümmîdi ile bir eşerüm
- 35 Ki idem sa'y-ı belîğ-i mevfür
Dâ'imâ hâtırâ eylerdi hutür
- 36 Yâdgârum ola her mağdûma
Yazayım bir luğat-ı manzûme
- 37 Okıya hem veled-i âgâhum
Ömrümün hâşılı Luţfullâhum
- 38 Lîk nâ-bûd idi kadri hünerüñ
Yoğıdı kıymeti dürr ü güherüñ
- 39 Yek-'ayâr olmuş idi âhen ü zer
Nâsire qalmış idi nağd-i hüner
- 40 Hâs ü hâr ile ber-â-ber idi gül
Ayağ altında yaturdı sünbül
- 41 Gülşen-i gamda idüp nâle vü zâr
Peyrev-i zâğ-ı siyeh idi hezâr
- 42 Güherin gösteremezdi üstâd
Yoğıdı kadrine anlar nağkâd
- 43 Bu sebebden dil-i nâ-şâd u hazîn
Genc-i miñnetde idüp âh u enîn
- 44 Bî-mecâl olmuşıdı güftâra
Şanki ebkem idi ol bî-çâre
- 45 Nâ-gehan luţf-ı Hudâvend-i Celîl
Kıldı ahvâl-i cihânı tahtîl

- 46 Viridi dünyāya ‘aceb hūsn-i nizām
Ehl-i dil zümresi mesrūr u be-kām
- 47 Buldı kadriñ yine kālā-yı hüner
İ‘tibār eyledi naqqād-ı kader
- 48 Ya‘nî bir Āşaf-ı ‘ālî-şānı
Şaf-der-i Cem-Ĥaşem-i devrānı
- 49 Zīver-i şadr u vezāret itdi
Mesned-ārā-yı şadāret itdi
- 50 Devlete zātı ile geldi şeref
Görmemiş mişlini emcād-ı selef
- 51 Maḥlaş-ı pāki gibi ḥulḳı Ḥamīd
Necm-i mes‘ūdı gibi zātı sa‘īd
- 52 Ya‘ni hem-nām-ı Ḥalīlü’r-Raḥmān
Ki odur maḥzar-ı ‘adl ü iḥsān
- [3a] 53 Kıldı ḥāşiyet-i ismi te‘şīr
Ni‘meti eyledi bu ‘ālemi sīr
- 54 İsmi maḥlaşla odur şad-der-şad
Böyle remz itmiş anı ehl-i raşad
- 55 Hem odur nāzım-ı dīn ü devlet
Buldı vaḳtinde cihān emniyyet
- 56 Şāḥib-i seyf ü qalem ehl-i kerem
Ma‘den-i dāniş ü pūr-cūd u himem
- 57 Oldı devrinde be-kām u şādān
Zümre-i ehl-i dil ü nükte-verān
- 58 Böyle kadr-i hüner olduḳda mezīd
Geldi bu bendeye de şevḳ-ı cedīd
- 59 Eyleyüp ya‘ni bu nazmı inşā
Ḥāk-i dergāhına itdüm ihdā
- 60 Ki meḥādīm-i kirām-ı güheri
İdeler gāhi ihāle nazarı
- 61 Ol şerefle bula Tuḥfem şöhret

- İşidenler ide meyl ü rağbet
- 62 Ne meḥādīm-i mekārīm-perver
Ne giran-māye mu‘allā-gevher
- 63 Neyyirīn-i felek-i ‘izz ü şeref
Mihr ü meh gibi iki ḥayr-ḥalef
- 64 Kurre-i a‘yün-i rüşen-nazarān
Her biri merdümek-i çeşm-i cihān
- 65 Biridür ‘Ārif ü bī-miṣl ü nazīr
Birinüñ maḥlaşı Nūrī-yi münīr
- 66 Biri ḥurşid-i cihān-ārādur
Birisi bedr-i felek-pirādur
- 67 İkişi biri birinden a‘lā
Ne şadefdür güher-i bī-hemtā
- 68 Dā’imā devlet ile rif‘at ile
Vālid-i mācid-i pür-himmetile
- 69 Olalar ḥıfz-ı İlāhīde maşūn
‘Ömr-i iḳbāl-i ebed-rüz-efzūn
- 70 Kadr-i Tuḥfem de bülend olsa sezā
Anlaruñ nāmına itdüm inşā
- 71 Silk-i ma‘nāda ne ḥoş dürr-i nazīm
İtmemiş mişlini kimse tanzīm
- [3b] 72 Yazmadum vezn-i rekīk ü nādir
Tā ola ḥıfzına herkes kādır
- 73 Eyleyüp gāhi mürā‘āt-ı nazīr
Gāhi ezdādıla kıldum ta‘bīr
- 74 Hem yazıldı niçe tecnīs-i selīs
Niçe ihāmıla telmīḥ-i nefis
- 75 Anı evvel okıyan tıfl-ı aşıl
Nükte-i şi‘rde eyler taḥşīl
- 76 Ṭab‘a elbette leṭāfet getirür
Ḥüsn-i ta‘bīre selāset getirür

- 77 Gösterüp ba'z-ı maḥalde terkīb
Aḥsen-i vechile kıldım tehzīb
- 78 İrtikāb itmedim aṣlā merhūn
Oḳıyan olmaya tā kim maḡbūn
- 79 Luḡatın tercemesi yanında
Yir ider ehl-i dilūñ cānında
- 80 Ya'ni vaż'-ı raḡama ḥācet yoḡ
Böyle zaḡmet çekecek ḥālet yoḡ
- 81 Fārsī vü 'Arabī lafz-ı keṣīr
Ki ola elsinede şöhret-gīr
- 82 Cāy-ı Türkīde idüp isti'māl
Eyledüm anlar ile keşf-i me'āl
- 83 Müşterek ba'z-ı luḡāt-ı rengīn
Yazılıp itmedüm ammā ta'yīn
- 84 Fehm ider anları erbāb-ı kemāl
Ṭa'n u teṣnī' ide ṭursun cuhhāl
- 85 Eyledüm ḥarf-i hecāda tertīb
Oḡur ebced gibi her ṭıfl-ı edīb
- 86 Yazdıḡım lafz-ı dil-ārā ekşer
Şi'r ü inşāya muvāfiḡ gevher
- 87 Niçesin ḥāşıl-ı ma'nā yazdum
İştilāḡ üzre ne ra'nā yazdum
- 88 Ya'ni vardur niçe ra'nā ma'nā
Baḡma ferhenge bulunmaz zirā
- 89 İtmemiş gerçi luḡatlar taşriḡ
Eyledüm cümle 'Acemden taşḡīḡ
- 90 Yaḡışur gevher-i ĩran dir isem
Sürme-yi ehl-i Şifāhan dir isem
- [4a] 91 Nām-ı vālāsı ola dünyāda
Tuhfe-i Vehbi-i Sünbül-zāde
- 92 Oḡuyandan budur ancaḡ me'mūl
Ki ide ḡayr-du'āyı mebzūl

- 93 Hıfz ide sehv ü haḫādan Mevlā
Ḥasbünallāhu te'ālā ve keḫā

Ḳıṭ'a-i Şer'iyye Der-Ḥarf-i Elif Ez-İbtidā

(Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

- 94 Tañrı adı Şīzer ü Şebzīr ü Yezdān u Ḥudā
Yaradıcı Āferinende Büzürgī Kibriyā
- 95 Vaşfidur Perverdgār u Kirdgār Āmurzgār
Hem daḫı Pāyende Bāḫidür Hemişe Dā'imā
- 96 Görici Bīnā vü Dānā Bilici Ulu Büzürg
Merḫametlü Mihrban Pādāş u Ḥayrıla Cezā
- 97 Rızḫ rüzī anı irişdirici rüzī-resān
Şükr ü ḫamd oldı sipās u rāstā medḫ ü şenā
- 98 Toḫru sözlü rāst-gū Vaḫşür u Peygam-ber Resül
Hem Muḫammeddür sūtüde ber-güzide Muştafā
- 99 Yaz nüvīs oḫu bi-ḫ'an Ḳur'an Nevī çalış bi-güş
Diñle bişnev añla der-yāb oldı şud lāyık sezā
- 100 Merdüm ādemdür civan-merdı şehāvet vir bi-deh
İzedī Ḥaḫ yolına virgi maḫallinde be-cā
- Uçucu perrende olmışdur melek adı sürüş
Hem inanmaḫ bāveriden lāyık u cā'iz revā
- Kiş milletdür şerī'at rāh-ı din rüze oruç
Hem yegāne-güy mü'mindür dürüd oldı du'ā
- Mescide mezket dinür daḫı ezan bang-i namāz
Di imāma piş-namāz u hem uyulmuş pişvā
- Cāhile nā-dan mürāyī şūfiye sālūs di
İffet ehli pāk-dāmen ehl-i taḫvā pārsā
- 105 Rüsteḫīz oldı kıyāmet cennete dirler behiş
Dūzaḫ olmışdur cehennem adı ḫurtulmuş rehā
- Fā'ilātün fā'ilātün veznidür baḫr-ı remel
Eyle 'ilmünle 'amel tā olmaya sa'yuñ hebā

Ḳıṭ'a-i Dil-keş ü Pür-Cünbiş ü Ḥüb u Ra'nā

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Boy [u] kad toğru sehî pek yağışışlı zîbâ
Şalınup gezme hırâm u yüce oldı bâlâ

Hareket cünbiş [ü] reftâr şalınmak yürimek
Dil-berüñ cilvesidür nâz u girişme tîbâ

Göñül eglencesi maĥbûba dil-ârâm dinür
Ya'ni yektâ yalıñuz bir eři yok bî-hemtâ

110 Dindi sâzendeye râmişger ü ũanbûra setâ
Irlamak naĥme ile oldı sürüd u ĥınyâ

Beñzemek mânden ü hem öyle dimekdür ĥalmaq
Mişli mânend gibidür meşelâdur güyâ

Bâd olsun ola bâşed ne-şevd olmaz hem
Verne yoĥsa belî âri 'acebâdur âyâ

[5a] Rüz gündüz bugün imrüz geĥen gün dirüz
Şeb gice bu gice imşeb daĥı yarın ferdâ

Şüste yıĥanmıřa ĥammâma dinür germ-âbe
Derlemişdür daĥı ĥoy-kerde vü irâ zîrâ

115 Peşm yüñ penbe pamuĥ nerm daĥı yumşaqdur
Seng taş saĥt⁷ ĥatı mermere dirler ĥârâ

Oldı âyende gelici vü revende gidici
Reft gitdi gelür âyed hem ayakdaş hem-pâ

Fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Eyle taĥşîl-i hüner tâ ola ĥadrüñ a'lâ

Ķıř'a-i Zibende-i Rengîn-edâ

(Müfteilün müfteilün fâilün)

Baña merâ saña turâ siz şumâ
Ben men ü biz mâ vü aña merverâ

Sen tu merev gitme vü binşin otur
Er birevî gider iseñ gel biyâ

⁷ "Miĥnet" matbû

- 120 Böyle çünân öyle çünân çün gibi
Çîst nedür ân o niçün çirâ
- Kaŋkı kudâm üst odur in budur
Kîst dimek kimdür o kanda kücâ
- Niçe çi-sân mişlî besân bil bidân
Bes yitişür niçe besî vü besâ
- Düşkün olan ʿâşîka üftâde di
Dağı gönül çapucıdur dil-rübâ
- Duht kıza bekciye pervâk di
Hâdim ağadur dağı hʿâce-serâ
- 125 Zengin olan şahşa tüvanger dinür
Behre naşîb oldu dilenci gedâ
- Hâne-i dervîş faķîrûn evi
Eski haşîr anda kühen-büriyâ
- [5b] Aşcıya aş-pezi di yimek çordenî
Sîr tok aç gürsine vü nâ-şitâ
- Pek iyü halvâ imiş efrûşe hem
Şule lapa tefşiredür baklavâ
- Diñler iseñ nuş iderem ben saña
Ger şinevî pend kunem men turâ
- 130 Müfteʿilün müfteʿilün fâʿilün
Ehl-i meʿârifle görüş dâʿimâ

În-Kıfʿa-i Bâ-nükte-i Zibâ Çün Gül-i Şâd-âb

(Mefʿülü mefâilü mefâilü feülün)

Teşne şuşamış kanmış olandur dağı sîr-âb
Ferkend silün yardığı yir sil şuyı seyl-âb

Şire di üzüm şuyına hem bekmeze düş-âb
Bal şehd dinür şerbete şehd-âbe vü şehd-âb

Gülzâr u gülistan güli çok yir dağı gülşen
Di çayıra merğ u ter ü taze ise şâd-âb

Şehvâr dinür pād-şehe lâyıķ olana

- Lezzetlü şu hoş-âb iyü incü dür-i hoş-âb
- 135 Cüy ırmağa di âb-ı revan ya'ni açar şu
Tîre bulanıkdur dağı havzuñ dibi pây-âb
- Ser-geşte başı dönmişe di dönmege geşten
Deryâda şuyuñ dönmesi çevrindisi gird-âb
- Âteşde o hayvan ki gezer adı semender
Dirler şu kuşından kaza bağ ördege murğ-âb
- [6a] Mâhî balıguñ adı şinâver dağı yüzgeç
Gavta şuya talmak şularuñ talgası hîz-âb
- Dâreşkene ma'nâsı Süleymânî dimekdür
Ferrâr gürizende cıva jive vü sîm-âb
- 140 Göz yaşına di eşk ü sirişk ağlama girye
Giryan demek ağlayıcıdur kanlu şu hûn-âb
- Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün
Beñzer o nukûşa bu cihan kim ola ber-âb
- Kıf'a-i Çün Mihr ü Meh Pertev-fezâ-yı İn-Kitâb***
- (Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)
- Âsman gökdür güneş hürşid ü mihr ü âf-tâb
Yıldız ahter mâh ay aydınlığıdur mâh-tâb
- Uyanık bî-dâr ımızganmış günüde uyku h'âb
Uyumuş h'âbîde dünki gice düş u düş de h'âb
- Heybet ü haşmet şüküh a'lâ demek vâlâ imiş
Câh manşıbdur murâdına irendür kâm-yâb
- 145 Tâb tākāt pîç büklümdür tolaşıkdur dağı
İşlâh olmuş dinür fikr ü telâşa pîç ü tâb
- Fâş zâhirdür haber ma'nâsı peygām u peyām
Oldı pürsiden su'âl itmek dağı pāsuh cevâb
- [6b] Bulaşık âlâyiş âlûden bulaşmağdur dağı
Hâliš ü şâfî vü hâşuñ oldı hep mefhümü nâb
- Âremîden diñlenüp eglenme şabr oldı şekîb
Pek yilüp gezmek tek-â-pü ya'ni ivmekdür şitâb

Āb-gİR olmuş şu cem^c oldığı yir tāl-āb hem
Āsyāgerdür degirmenci degirmen āsyāb

- 150 Dest-i hōşumdur getürdüm hıttā-i Īrāndan
Kāle-i mülk-i ‘Acemdür bu kitāb-ı müsteṭāb

Ḳıṭ‘a-i Nādire-i Ḥüb-Eḍāy u Nā-yāb

(Feilātün feilātün feilātün feilün)

Āb-yār oldı şuarıcı şusuzdur bī-āb
Şu aḳup ṭoldığı yir daḥı sitaḥr u gül-āb

Ḥaḳ kuşı murğ-ı şeb-āvīz ayağından aşılur
Yarasa şeb-pere yıldız böcegidür şeb-tāb

Giceden ḳalma şebīne gicelik oldı şebī
Uyḳunuñ evveli ma‘nāsına olmuş ser-i ḥ‘āb

Reh-revan yolcılara dindi dü-esbe ulağa
Ya‘ni ayağı üzengide dimek pā-ber-rikāb

- 155 Nā-bedīd oldı belürsiz yoḳ olandur nā-būd
Bulunur ise de pek az bulunandur nā-yāb

- [7a] Margazan dindi mezār adına hem gūristān
Ḳaba yapılmış olan türbeye dirler gūrāb

İyü söz cümlesi de diñle çevirme yüziñi
Hemeḡi nīk sūḥan gūş kun u rüy metāb

Ḳıṭ‘a-i Dil-Pesend ü Revnaḳ-yāb

(Feilātün mefāilün feilün)

Şu gibi çölde kim görine serāb
Dindi gūr-āb hem nümāyiş-i āb

Şermsār utanan ḥacl gibidür
Perdegī ol kim ola ehl-i ḥicāb

- 160 Peçedür çeşm-bend ü çeşm-āvīz
Hem ayāzī dimek daḥı o niḳāb

İḥtilām olmağa dinür gūş-āb
Hem ḥayālātı gicenüñ gūş-āb

Nâ-tuvan dinilür za'îf olana
Kuvveti kalmayan dağı bî-tâb

Câhil ü müflis olan bî-mâye
Müterâdif anuñla hâne-ğarâb

Kâse-lîs ol çanağ yalayıcı kim
Talışavuklukda ola şöhret-yâb

165 Bu sözi söylerem saña aña
İn suhanrâ begüyemet der-yâb

Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
Düşmenüñdür görüşdigüñ aħbâb

Kıf'a-i Bü'l-'aceb Ez-ni'met-i Rab

(Feilâtün feilâtün feilün)

Ne güzel ya'ni zihî efid 'aceb
Dağı şâyeste vü şâyân enseb

Oldı çesbân u münâsib dimege
Yaraşıklı dime mefhümü sebeb

Fârsîde dağı müsta'meldür
Arabîde çeñe altı gâbgâb

170 Heme dinse dükeli dir Etrâk
Esrü dir Çağatây ya'nî heb

[7b] Herze-gü ol ki sözi saçma ola
Lâf ma'nâsı güzâf u dağı keb

Duğt-ı rez duğter-i rez bâde dimek
'Arabî tercemesi binti 'ineb

Oldı teb-ğâle giriven ü uçuk
Ditremek lerze dinür sıtmaya teb

Sa'y güşiş okumağdur h'ânden
H'âce üstâd debistan mekteb

175 Fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Sebeb-i rif'at olur 'ilm ü edeb

Kıf'a-i Tā-be-Felek Çün Meh-i Tābende-Ruhsat

(Feilātün feilātün feilātün feilün)

Viresi oldı pesā-dest ü peşin pişā-dest
Teng-destān zügürdler eli boş bād be-dest

Dağı peyveste vü hem-vāre vü hemāre dā'im
Ulaşup birbirine muttaşıl oldı peyvest

Meclise bezm di turma içe iç nüş-ā-nüş
Hem edebsizlik iden ser-hoşa dirler bed-mest

Kağdı ber-ḥāst heman pek 'acele itdi terāht
İçerü geldi der-āmed dağı oturdu nişest

180 Kaçdı bigriht ü kurtulmadı ya'nı nerehīd
Gitdi şüd çekdi keşid urdı bized kırdı şikest

Dest-girün hele ma'nāsı tutulmuş kaçkın
Tutdı bigrift dağı bağladı bendid ü bebest

[8a] Dād-res irişen imdād için irişdi resid
Ya'ni kurtardı rehānid ü ḥalāş oldı berest

Kapılan oldı rübüde vü girifte tutılan
Tele vü dām tuzağdur balık ağına di şest

Peşedür sivri sinek kehle süpüş öldür küş
Peredür geyk çekirge melaḥ u şıçradı cest

185 Kūh tağ yüce bülend ü yokışa dindi firāz
Deşt ü hāmūn ovadur şib iniş alçağ pest

Muğ u gebr oldı mecüsī vü Naşārā Tersā
Tapılan şüret-i menḥūsa di büt tapdı perest

Īn tek ü tāz u perestiş bu koşuş bu tapınış
Cümlesi altun içündür hemegī behr-i zerest

Kıf'a ki ūrā Kalem ber-Ser-Levḥaş Nüvişt

(Müfteilün fāilün müfteilün fāilün)

Gil çamur āhek kireç kerpiç ü kum riğ ü hışt
Kārd bıçağdur dağı nize-i per-tāb u hışt

- Tab'a muvâfık gelen her ne ise dil-pesend
Hüb güzeldür dağı çirkin olan nesne zışt
- 190 Mart ayı āzār onuncı günü nev-rüz imiş
Mih ayı nîsân ayı adıdur ord-i behişt
- [8b] Şāhib-i 'ilm olanuñ cümlesi dāniş-verān
Añladı fehmid ü h'āned okudu yazdı nüvişt
- İşe güce 'ādete tarza di kirdār hem
Oldı tabi'at meniş dağı nihād u sirişt
- Āmede gelmiş tabīb adı bicişk ü bizişk
Guft didi nikter pek iyüdüdür hoşca nişt
- Aşkıya āvīze vü kubbeye künbed dinür
Şarkmış olan nesnedür hişte şalıvirdi hişt
- 195 Arğaç eriş tār u pūd hem tokımağ bāften
Riştödür iplik sitād aldı egirdi berişt
- Arpa cev erzen taru buğdaya gendüm dinür
Hüşe başağ adıdur bezir ekin dağı kişt
- Etmege nān nānvān kim dinür etmekçiye
Yufka imiş girde un ārd yogurdı sirişt
- Tuz nemek ü tuhm-ı murğ oldı yumurta adı
Tavuga di mākiyān hem rafadan nīm-birişt
- Haçā çelipā dinür dağı berehmen papās
Çañına nākūs di ya'ni kilisā künişt
- 200 Müfte'ilün fā'ilün münseriğ evzānidur
Kesb-i kemāl ile kim olmayasın bed-sirişt
- [9a] ***Kıf'a Der-Nazm-ı Luğathā-yı 'Arab***
(Failātün fāilātün fāilün)
- Sā vü hā vü zāl ü şād ey nūr-ı 'ayn
Dağı şād u t̄ā vü zā vü harf-i 'ayn
- Fārsīde kāfiye olmağ muhāl
Yazmasam şāyed ola naqş-ı kemāl

Bu sebebden ol sekiz harfe temām
Başka üslûbıla kıldum hoş-nizām

Žamm idüp Tāzī luġātın āhıra
Kāfiyem oldu anuñla fāhire

205 Üç lisān üzre yazıldı ol ħurūf
Hep maħallinde mürettebdür şufūf

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilāt
Hep üçüncidür 'Arabca ol luġāt

Kıf'a Der-Şā-be-Suħan Kerde Leţāfet İrāş

(Feilātün feilātün feilātün feilün)

Bezrger dindi ekinciye 'Arabca ħarrāş
Teşnegī oldu şusuzluġ hem o ma'nāda lihāş

Cümle erkek dime mefhūmı nerān ile zükür
Mādegān oldu dişi cem'i anuñ gibi ināş

Kız toġurmaġa di zāyiden-i duġt u ināş
Di cimā' itmege gāden dinilür hem irfāş

210 Döşeme adına mendiş didiler ya'ni bisāţ
Ev metā'ına di kaçāl u daġı dindi eşāş

Destyār ol ki i'ānet ide mefhūmı naşır
Yāverī oldu meded itmege ma'nāsı ġıyāş

[9b] Dindi ħarışmışa āmiġhte memzūc gibi
Di ħarışdırmaġa şūrīden daġı mişmāş

Ol ki tenbeldür anuñ adı kenīr ü 'afşel
Zūd-rev tiz yürüyici hem o ma'nāda dilāş

Gireviden di inanmaġa ki imān gibidür
Oldı ħandırma fujüliden ü hem istiġşāş

215 Şatun almaġa ħarīden didiler ya'ni şirā
Daġı gönderme firistāden imiş hem ib'ās

Her lisānuñ 'Arabī munteħabıdur çelebī
Fārsī gerçi ider tab'a leţāfet irāş

Kıf'a-i Der-Cīm-i Pür-Gevher Çü Genc

(Fâilâtün fâilâtün fâilün)

Güşedür künc ü hazîne oldı genc
Nev-cevan şol kimsedür kim ola genc

Şayıda on beş olur gerçi se-penc
‘Āriyet dağı müsâfirdür sipenc

Ūca ya‘ni oturağ yiri sürin
Şağrı ğanc u senc ü nâz u şîve ğunc

220 Çok kıvırcık saç adı mergül imiş
Büklüme çin ü şiken di hem şikenc

[10a] Ser-gulü oldı zükâm âmâs şiş
Öksürükdür serfe hem dirler sikenc

Derd-i ser baş ağrısı düşvâr güç
Derd miñnet renc incitme merenc

Yara şol müşhil iyâric habıdur
Didiler râvende hem rîvend ü menc

Yağ rûğan çerb yağlu nesnedür
Dünbe kıyruk iç yağı pih ü zedenc

225 Kûfte ya‘ni döğilmiş güşet
Tolu mûmbâra di cerğand u revenc

Oğu veznile bu nazm-ı dil-keşi
Olasın sencide tab‘ u nükte-senc

Kıf‘a Der-Hâ Be-Sipihrest Fûrûzân Çü Şabâh

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Açıcı oldı küşâyende ‘Arabca fettâh
Di anahtar diyecek yirde mejeng ü miftâh

Tañrı adı ile bâ-nâm-ı Hudâ bismillâh
Sîb hordem yidüm elmayı ekeltü’t-tüffâh

Parlayan nesneye tâbende vü lâmi‘ dinilür
Şem‘-i îzân çerâğuñ adıdur hem mişbâh

230 Tasa ma‘nâsı bemeng ü dağı belbâl öyle

- [10b] Şād kerden di sevindirmege ya'nî ifrāh
 Şaklamak oldı nühüften ki me'ālî ihfā
 Aşkār eyleme vā kerden imiş hem izāh
 Gūşe-i çeşm di göz ucına hem ğamzu'l-'ayn
 Nigerīden dinilür bakmağa dağı ilmāh
 Kovcıya dindi suhan-çın dağı nemmām öyle
 Köpegün ürmesi lāyiden-i seg ya'nî nibāh
 Şāyegānî di ucuzluğa rifāğa gibidür
 Huşk-sāl ol sene kim қаht u ğilā ola külāh
- 235 Eylügün eyle baña aç kapuyı ey açıcı
 İftaḥu'l-bābi bi-ikrāmüke lî yā Fettāh

Kıf'a Der-Hā Çü Şekker-ḥāy u Bikun İstinsāh

(Feilātün feilātün feilātün feilün)

- Ağacuñ dalı nihāl oldı hem anuñ gibi şāḥ
 Yaprāğa berg dinür dala budağa dağı fāḥ
 Keçi büz oğlağa büz-ğāle di kuzuya bere
 Gūsfend oldı koyun hem dağı boynuzdur şāḥ
 Añlamak oldı şināsīden ü hem fehmiden
 Dindi zannitmege pindār u gümān itmege rāḥ
- [11a] Kaşr-ı Nu'māna Ḥavernaḥ dinilür kim meşhūr
 Zīnet ü ḥüsne di revnaḥ dağı köşküñ adı kāḥ
- 240 Jājhā ḥalṭ-ı kelām idici keb zen-i lifāf
 Tarz u eṭvārı olan bî-edebāne küstāḥ
 Yırtığa yırtmaca di çāk yarıḥ oldı şikāf
 Gedige raḥne dinür dağı delikdür sūrāḥ
 Ḥased idici bed-endiş iki yüzlü dü-rüy
 Aqçanuñ kalpı münāfıḥ kişinüñ adları māḥ
 Tengnā tar yire di yufka tünük ṭardur teng
 Bolluğa dindi ferāḥī açığa bula ferāḥ
 Nüşa-i nādiredür fenn-i luğatde bu kitāb

Cümle erbâb-ı hüner itse sezâ istinsâh

Çi Dil-cû Kıf'a-i Der-Harf-i Dâleş Kerdeem İnşâd

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

245 Mübârek ferruḥ u ferḥunde vü ma'mûrdur âbâd
Sevinmiş ḥurrem ü dil-şâd hem maḥzûndur nâ-şâd

Di peyker şürete Erteng bir şüret kitâbıdur
İki meşhûr naḳḳâş adıdur Mânî ile Bihzâd

Siyeh-çerde di esmer çehrelüye ya'ni gendum-gün
İki maḥbûbı çok şehre dinürmiş Ḥalluḥ u Nev-şâd

[11b] İçinde ay görünmüş bir kuyudur çâh-ı Naḥşeb hem
O aydur mâh-ı Naḥşeb İbn Muḳanna' eylemiş icâd

Direfş-i Gâveyânî şol deri bayraḳ ki itmişdür
Demirci Gâve Ḍaḥḥâki anuñla eyledi ber-bâd

250 Muḥâbâ iḥtirâz oldı daḥı pervâ o ma'nâda
Dimekdür her ne olur ise olsun her çi bād-â-bād

Keder olsa gönülde ḥâr ḥâr u sük-i mâtemdür
Çaḡırmaḳ âh çekmekdür fiḡân u nâle vü feryâd

Beşik gehvâre mām-ı nâf ebe ḳarı daḥı bā-zâc
Çocuk küdek yeñi toḡmış olan nev-zâde vü nev-zâd

Teraḥḥum mihrbânî vü nüvâziş oḥşamaḳdur hem
Sitemger dindi zâlim kimseye zülme dinür bî-dâd

Cehâlet oldı nâ-dânî ma'âzallah dimek bir kes
Bilici kimsedür dâneninde dâniş 'ilm ü isti'dâd

255 Di taşlu yire sengistân taşlık senglâḥ olmuş
Daḥı dîvâruñ adı lâd u dîvâruñ dibi bün-lâd

Çi mîḡüyî ne söylerseñ nemîdânend bilmezler
Kücâyî ḳanḳı yirdensiñ tuyî biḡâne sensiñ yad

Mefâ'ilün mefâ'ilün hezecedür baḥırnuñ adı
İşitdüm ḥvâceden bir bir şinîdem yek yek ez-üstâd

[12a] **Kıf'a-i Mu'ciz-edâ Der-Nezd-i Her Müşkil-Pesend**

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Kibr iden ḥod-bîn kendüsin begenmiş ḥod-pesend
Hem uzun boyluya hem mümtâza dirler ser-bülend

Bî-nevâ dindi naşibi olmayan bî-çäreye
Ḳalbi maḥzun hem niyâz ehli dimekdür müstmend

260 Dilsitan dil-dâr ta‘bîr olunur dil-berlere
Dil gönüldür ḳalb ma‘nâsında bağlama mebind

Açılış oldı küşâyiş beste bağlanmış dimek
Hem düğüm adı girih uçğurdur şalvâr-bend

Ṭatlu gülmekdür şeker-ḥand ü laṭife bezledür
Gülmek istihzâ ile hem ḥande-rîş ü rîş-ḥand

Dâşten ṭutmaḳ şünüden işidüp ṭutmaḳ dimek
Hem ḳabül itmek peziireften naşihat oldı pend

Ser-keş oldur kim itâ‘atsiz ola bed-ḥüy ola
Müşṭ yumruḳ silledür silî ururlar mîzenend

265 Yorga at oldı tek-âver yağıza şebdîz di
Esb at eşkünlü rehvar u ḳula atdur semend

Köylerüñ bilgic gibi söz şâhibi dihḳân imiş
Rüstâ [vü] dih dimek köydür hem ol ma‘nâda kend

[12b] Ayaḡuñ baş üzre ḳorlar öğrenirseñ ma‘rifet
Ger biyâmüzî hüner pây-ı turâ ber-ser nehend

Ḳıṭ‘a Der-Zâl Be-ḥvâneş ki Kuni İstilzâz

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Dür kerden uzak itmek ki ‘Arabca işḳâz
Di ḳımıldanmaḡa cünbiden o ma‘nâda nebâz

Züd-reftâr ivege pek yürye ya‘nî ḥaz ḥaz
Püye kerden yürimek sür‘atile hem ihvâz

270 Der şuden girmege dirler ki anuñ gibi vuḳûb
Güzerâniden imiş ya‘nî geçürmek infâz

Pâre pâre dimedür let let ü şuḳḳa şuḳḳa

- Parça mefhûmı kerâre hem o ma'nâda cizâz
- Kavuğa dindi gülû-teh ki 'amâre gibidür
Şarığuñ adına destâr dinür hem mişvâz
- Oldı kırtılma rehâ yâften hem istihlâş
Dağı kırtarma rehânîden [ü] öyle inķâz
- Didiler kırkağ olan kimseye ğar-dil ru'ûb
Di şıgınmağa penâhîden o ma'nâda ma'âz
- 275 Başmağa dindi behîden ki mürâdifdür devş
Ğâlib olmağa di fîrûz u dağı istiḥvâz
- [13a] Fârsî vü 'Arabî ile sözüm şîr ü şeker
Okıyan küdek-i nev-sâle ider istilzâz
- Kıf'a-i Râ'yyerâ Ez-Heme Rengîn Şumâr***
(Müfteilün fâilün müfteilün fâilün)
- Yek bir iki dü se üç dörde di çâr u çehâr
Penç beş ü altı şeş heft yidi şay şumâr
- Heşt sekiz nüh toğuz deh dağı ondur temâm
Bist yigirmi otuz sı vü çihil kırka var
- Elliyec pencâh di şaşḫ dinür altmışa
Yetmişec heftâd yaz deftere ey nâmdâr
- 280 Seksene heştâd di toğsan olunca neved
Şad yüz olur şayıda biñe gelince hezâr
- Üçde biri se-yekî dördde biri çâr-yek
Hep bu kıyâs üzre tâ onda kılursıñ karar
- Âḫır-ı âḫâda bir mîm getürseñ hemân
Cümle ikinci duvum gibi olur âşkâr
- Nîm yarım yarısı nîme bütündür dürüst
Şayısı kaçdur dimek çend iki kerre du-bâr
- Pânzeh on beş dimek beş yüze pânşad dinür
On biñe bîver dağı yüz biñe di şad-hezâr
- [13b] 285 Böyle cefâsın felek şayısız itdi baña
Çerḫ çunîn cevri ḫod kerde merâ bî-şumâr

Kıt'a Bâ-şan'at-ı İ'nât-ı Leţâfet-Güster

(Feilâtün feilâün feilâtün feilün)

Bâr-keş yük çekicidür dağı h'âhed ister
 Șar u âlâğ eşege dindi kaçırdu ester

Meme pistan biküşâ aç kaçama ya'ni mepüş
 Baçarum mînigerem hem dağı binmâ göster

Nâz-bâliş dime yüz yaşdığı ma'nâsınadur
 Câme-h'âb oldu yatağ hem döse dirse kuster

Dindi yorgana devâc u dağı yadık bâlîn
 Çâr-şeb çarşafa dirler ki dösekdür bister

290 Heyzüm ü heyme odundur kömür adı engişť
 Șora ađger dinilür hem külüne Ęâkister

İskene burđu dimekdür ki direvger dülger
 Bıçkı erre dağı el bıçkısı olmuş dest-er

Șunduzuñ Ęâyesine kund-ı be-deste dinilür
 Kund u seglâb u segâbî vü dağı bî-deste

 İ'n Müşelleş Kıt'a ez-Peymâne-i Ęürest ü Ęör

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Bâr mîve bîr yatağdur fıstıķı renk oldu bür
 Pâr bildir kıoca âdem pîr oğuldur dağı pür

[14a] Tâz tüysüz tâze keskin tîz hem kesb ile tüz
 Târ zûlmet Ęişşedür tîr ü dinür ma'sûķa tûr

295 Ęâk toprağdur tulum Ęik oldu Ęınzîr adı Ęük
 Hem dikendür Ęâr şaşmış Ęîr şemsün adı Ęür

Dâd virdi dîd gördi hem tütün ma'nâsı düd
 Dâr tüt giç oldu dir ü didiler uzağa dür

Zeft şişman kıara sakız zift hem aç gözlü züft
 İñleyici zâr aşğa zîr güç kuvvet de zür

Kân ma'den kîn hem gizlü Ęazabdur dübr kün
 Kâr iş Ęîr âlet-i ma'hüde a'mâ oldu kûr

Merdümeķ mâş u kıoyundur miş dağı fâre mûş

Mâr haste hem yalandur mîr beg qarınca mûr

- 300 Bir neşâf-âver müsellesdür bu nazm-ı dil-keşim
Nüş iden ma'nâ-yı rengin[in] ider kesb-i sürür

Zihî İn-Şîr'a-i Şâhâne Çün Efser Pür-ez-gevher

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

Ulu sulţâna şâhenşâh di hüküm idici dâver
Dağı evreng taht u tâc imiş dihîm hem efser

Sitem zulm ü şikâyetçilere hem dâd-ı hâhan di
Cihan gîti re'âyâ zîr-dest ıqlîmdür kişver

- [14b] Dinür hem pād-şâha şehryâr u Hüsrev ü Dârâ
‘Adâlet dâd itâ‘at idicidür emre ferman-ber

Mekan cây u zemin yirdür kalem-rev eldeki ülke
Budur meşhûrı mağrib bâhter maşriğ ola hâver

- 305 Sipâh u hem sipeh leşker dinür başbuğa ser-gerde
Sipeh-büd dindi ser-dâra sipeh-sâlâr ser-‘asker

Siper kalkan zırh cevşen cebe zırh adıdur cümle
Kılıç şimşîr ü tîğ u nîze mızrak deşnedür hancer

Demür âhen kalay erziz bakır mis rûy tuçdur hem
Dimişler kurşuna üsrüb gümüşdür sîm ü altun zer

Deñiz deryâ gemi geştî re'îsi nâ-ğudâ yil bād
Açık yelken küşâde bādhan bağılu demür lenger

Yağın olma meşev nezdik sulţanrâ⁸ selâţîne
Uzağdan gör bebîn ez-dür dağı bağ dimek binger

Zi-Şîr'îş Āgâh Bâşed İn ki Kerd İn Şîr'arâ Ez-ber

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

- 310 Peder baba püser ferzend oğuldur hem ana mâder
Qarındaşdur birâder dâder ü hem-şîredür hâher

Niyâ oldı büyük baba nebîre oğuluñ oğlı

⁸ “şâhânâ” matbû

- Nebîse hem kız oğludur birâder-zâdedür efder
- [15a] Dişidür mâde ‘avret zen dinür tül ‘avrete kâlüm
Er oldı şüy u şevher ya’ni zevc erkek dimekdür ner
- Dügün sūr u oyun bâzî ziyâfet oldı mihmânî
Sevinmek şâdmânî bâkire dūşîze kız duhter
- Hışımlar cümle hıvîşâvend ü nezdîkî yakınlıkdur
Ügey oğul püs-ender hem ügey baba peder-ender
- 315 Kişi zâde olan vâlâ-nijâd u pāk-gevherdür
Tebâr u hânedan kavm u kabîle cümlesi yek-ser
- Fürû-mâye di şoysuz şaḥṣa bed-aḥter uğursuz hem⁹
Tülengî aç u muhtâca dinür cimri olan bî-zer
- Seḥî âdem cevan-merd ü bağışlayıcı baḥşende
Ḥasîs ü alçağa nâ-kes dinür isteklü hıvâhişger
- ‘Acemden ben getürdüm böyle incü böyle cevher hem
Zi-İran men biyâverdem çunîn dürr ü çunîn gevher
- Kıṭ‘a-i ÇünMîhr-i Dırâḥşân Der-Cihân-ı Pertev-Nişâr***
- (Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)
- Raḥş at parlayıcı raḥşende parlaḥ tâb-dâr
Pek leṭâfetlü ṭarâvetlü dimekdür âb-dâr
- 320 ‘Āşîkuñ ma’nâsı olmış döstâr u döstâr
Birbirine râst gelmek dū-çihâr u dū-çâr
- [15b] Dâdger ‘adl idicidür cebr idici zūr-kâr
Furşat u ‘aşr u zaman daḥı havadur rûzgâr
- Koçmağa dindi der-âgüş u daḥı âgüşten
Hem kucaḥ oldı kenâr almaḥ kucağa der-kenâr
- Sâḥten düzmek daḥı yol taḥımdur berg ü sâz
Muntazamdur sâzmend ü pek muvâfiḥ sâz-kâr
- Şol ki me’kûlâtdan mey-ḥōş ola ḥoş-ḥor dinür
Hem güvârîden siñirmek haḥmı âsan ḥoş-güvâr

⁹ “uğursuzdur” matbû

- 325 Oldı fikr itmek nehîden hem sigâliş öyledür
İşte te'ḥîr ü te'ennî eylemekdür bürd ü bār
- Şulḥ ma'nāsındadır ya'nî barışmaq âştî
Cenk imiş pür-ḥâş u rezm ü gîr ü dār u kârzār
- Ṭasalu endühgîn ü ṭasa olmuşdur fejim
Ḳalbi maḥzun ḥâṭırı mecrūḥa dirler dil-figār
- Dāz mefhūmı binā-dāzār hem mi'ṣmār imiş
Yaz evi taḥkem daḥı muḥkem dimekdür üstüvār
- Rîze rîze pâre pâre ṭartağandur tert-mert
Ḥurd-mürd ufaḳ tefek ya'nî ṭağılmış tār u mār
- [16a] 330 İş feyār işleyiciye feyār-âver dinü[lü]r
İş ṭutıcı kār-dār iş güç dimekdür kār [u] bār
- Avlamak oldı şikerden hem demîden öyledür
Sürgün avı çerge vü av daḥı naḥcîr ü şikār
- Her ne ister iseñ iste dā'imā Allāhdan
Her çi miḥvāhî bicū hem-vāre ez-Perverdgar

İn-Ḳıṭ'a-i Şîrîn Buved Dil-teşnegānrā Cüy-ı Şîr

(Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün)

- Dil-cū (vü) dil-āvîz ol ki pek maḳbül ola hem dil-pezîr
Daḥı dil-âver gibi her şāḥib-şecā'atdür dilîr
- Oldı nişîmen oturaḳ ber-ḥîz dinse ṭurma ḳalk
Şābit-ḳademdür pāy-dār yirleşmiş olan cāy-gîr
- 335 Kihter küçürekdür daḥı mihter dimekdür pek büyük
Şeh-nāy u ḥālū zurnadur ṭavul dühül kösdür tebîr
- Yoldan ḥayır ile gelüp giden imiş peyk ü berîd
Müjde nüvîd ü müjde-ber mefhūmı olmuşdur beşîr
- Der-yāftem ben añladum bişnās tu sen añla hem
Ġāyet zekîdür tîz-dil āgāḥ ma'nāsı ḥabîr
- Nevmîd o kim me'yūs ola ḥayf olmuş efsūs u dirîğ
Hem intiḳām almaḳ dem-âverden hem oldı ṭut bigîr
- Tenzūy tensūḥuñ adı ḥoş-büy iyü ḳoḳulıdır

[16b] Ğāyet laṭīf işgerf imiş tensuḡ dimekdür bî-nazîr

340 Şu başıya dārūga di daḡı kelanter muḡtesib
Gerçi kelan ma'nāsıdur cümle luġatlerde kebîr

Müstef'ilün müstef'ilün baḡr-ı recezdür bu güher
Cevher gibi hıfz eylese şāyeste maḡdüm u zîr

Ƙıf'a Der-Zāz Güherhā Şude Gencîne-i Rāz

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Çok resā çok yime bisyār meḡōr endek az
Oldı ḡorsend ḡanā'at idici hırşa di āz

Künd nedir pıraşa sîr şarımsaḡ ḡoḡu bŷy
Dinilür ḡoḡmışa kendîde şoġan ya'nî piyāz

Oldı pervend ḡurumsaḡ ki dimekdür pŷzvenk
İbneġānî vŷ gulām-pāreye dirler beççe-bāz

345 Mŷl oynaş daḡı deyyŷse dinür kerdengel
Rŷsbîye cāf celeb di başı aḡık ser-bāz

Yaşşı pehn ince de bārik sitebr oldı ḡalın
İnlŷ pehnā ḡışa kŷtāh u uzun daḡı dırāz

Ḡuş yimi çîne vŷ yavrı beççe lāne yuva der
Murġ ḡuş u bāl ḡanatdur daḡı uḡmaḡ pervāz

[17a] Fā'ide sŷd u gezend oldı zarar şatdı fŷrŷḡt
Rāygān di ucuza müfte hem ortaḡ enbāz

Şapanuñ adı felāḡan çobana dindi şubān
Atmaḡ endāḡten ŷ ḡaş atıcı seng-endāz

350 Germ ŷ serdine baḡılmaz bu fenā dŷnyānuñ
Eyleme vaḡtŷnî zāyi' dime ḡış yaz oḡu yaz

İn-Ƙıf'a-i Ferḡunde-dem Çŷn Rŷz-ı Rŷşen Dil-firŷz

(Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün)

Ser baş u pîşānî alm ebrŷ di ḡaşa çeşm göz
Kırpik mŷje merdŷm bebek bînî burundur rŷy yŷz

Ruḡsār ruḡ 'ārız yañāḡ dendān dîşdŷr leb ḡudaḡ

- Ağız dehân u dil zebân güftâr imiş ma'nâda söz
Sine gögüs boğaz gülü beşkenc mefhûmı bilek
Vâren dimişler dirsege püşt arka olmuş düş omuz
- Engüşt parmak dest el zânû diz oldu pây ayak
Hem tırnağa nâhun dinür kaşı bihâr u ger uyuz
- 355 Dikenlü yollar gerçi vü tüccârdur sūdâ-gerân
Dâd u sited alış viriş kalâ kumâş erzân ucuz
- Germâ vü tâbistân yaz sâhil maḥaldür germ-sîr
Kışdur zemistân u dey ü sermâ daḥı pâyîz güz
- [17b] Yağmur bārân berf kar daḥı bulutdur ebr ü miğ
Baḥnûne dirler şimşege yaḥçe tolu yaḥ oldu buz
- Gerden boyundur itmege kerden di gerdân dönici
Oldı degirmi gerde hem kerd itdi daḥı gird toz
- Megrây māl ü câhrâ meyl itme māl ü manşıba
‘İlm ü me‘ârif kesb idüp cümle ḥasûduñ bağrın üz

Ḳıṭ‘a Çün Âb-ı Güher-pâş u Mezîd

(Fâilâtün fâilâtün fâilün)

- 360 Ba‘z berḥî şimdi eknun daḥı nîz
Hest vardur nîst yokdur nesne çîz
- Pek tolu şerşâr destîdür sebû
İç binüş u saç biyefşan dök biriz
- Ḳul rehî bende köle zengî ‘Arab
Nağz dil-ber câriye oldu keniz
- Di nebehre nâsere kalb aqçaya
Olmış aldanmak firib ü pul peşiz
- Ḳorḳudur bîm ü hirâs u ters ü bâk
Ḳaçacak yirdür daḥı cây-ı güriz
- 365 Git birev hem ur bizen bigrîz kaç
Ḳarışıklık şürîş ü gavgâ sitiz
- [18a] Püye yilmek pekçe қоşmak türk-tâz
Daḥı pek çâpük gidendür germ-ḥîz

Şür tuzlu jerf ü muğ ya'nî derîñ
Kuyı çâh u kuyucıdur çâh-vîz

Tünd-bād oldı kaşırğa zūd-tîz
Hem dağı hışm u gâzabdur tünd-i tîz

Mağz içidür kim 'Arabca lüb dinür
Peste fıstıkdur qurı üzüm mevîz

370 Bād-zen yelpāzedür dağı dinür
Bād-ı bîzen bād-bāz u bād-bîz

Sen hemān sa'f eyle ey nūr-ı başar
'İlm ü 'ırfan şāhibin eyler 'azîz

Qıf'a-i Sîniyyerā Der-sîne Kun Bihter Heves

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Geldi āmed güldi ḥandîd ān ki ol kim kimse kes
Kuyruğa dūnbāle vü dūm di bibür ma'nāsı kes

Şolumaqdur dem zeden hem-dem muşāhib rāz-ı sır
Üflemek hem zāhir olmaqdur demîden dem nefes

Söylemişdüm güftemî bilmiş idüm dānistemî
Bes ki ez-bes ki nice çoqdan yiter dağı zi-bes

[18b] 375 Öñde giden piş-rev ü girü qalan pes-māndedür
Şoñrasıdur vā-pesîn hem şoñradur hem eñse pes

Sārban şavran deve üstür yularıdur mehār
Bāng pek ses çañ derā bir adı da olmuş ceres

'Akrebe gejdüm dağı şad-pāye dirler tırtıla
Hem örümcekdür tenend oldı sinek adı meges

Fışkı sergîn ü silüp süpürme olmuş reft ü rüb
Çörçöbe süpründiye ḥāşāk di hem ḥār u ḥas

Ābdān ya'nî meşāne bol imiş şāşā çemîn
Zarḫa tîz ü Fārsî kāfila gūh oldı neces

380 Ögrenürsiñ ben gibi sen tu biyāmūzî çu men
Meyl ider iseñ yürekden ger kunî ez-dil heves

Qıf'a Der-Şîn Menişîn Tâ Nekunî Der-Dil-h'îş

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Pîş öndür ilerü ilerü di pîş-â-pîş
Eksige kem dinülür oldı ziyâde dağı bîş

Ûrde-bîn ol ki baqar diqqatle her işde
Her şeyüñ 'âkıbetin fikr idici dūr-endîş

Qaymadur lağziş ü galîde yuvarlanmış
Qoyu balçık ki ayağa yapışur dindi ħaliş

[19a] Ekmeden kendü biten nesneye dirler ħod-rev
Kendü ħod hem ħaşame kendüsine dirler ħ'îş

385 Meyde mestüre olan ya'ni 'afffe ħatun
'Âkıle mu'temide qadına hem dindi ħadîş

Pîş-müzd ol ki muqaddem virilür ücretden
Ĥâzır âmâde dağı öñde dimekdür der-pîş

Qana ħün u tamara rig di iriñdür dağı rîm
Yara riş ü acıyan qalbi kederden dil-rîş

İñleyiş nâliş ü zârî dağı gülmek ħanden
Dindi suĥriyye ile gülmege hem ħande-ħariş

Mâde-gāv oldı inek buzağısı gev-sâle
Hem şığır gāv qoyunuñ dişisi mâde-i miş

390 Di 'inâd üzre olan kâfire nâ-kerdîde
Pek cefâkâra da ta'bîr olunur kâfir-kîş

Zehr içmek gibidür acı söz âdem olana
Suĥan-ı telĥ be-berdest çü nüşîden-i niş

Güyemet Qıf'a-i Rengin Be-güş

(Feilâtün feilâtün feilün)

Ŧavşanuñ adı egerçi ħar-güş
Di yalan va'deye ħ'âb-ı ħar-güş

[19b] Qaçdı bigriĥt girifte tutmuş
Kediye gürbe dinür fâreye mûş

- Şarılp kuçma der-âgüş dimek
Ber dinür gögse kucağdur âgüş
- 395 Hem kulağ tozı benâ-güş oldı
Küpe mengüş kulağdur dağı güş
- Şâhib-i ‘aqla hıredmend dinür
‘Aqla uş dir Çagatay ya‘nî hüş
- ‘Aklı noqşâna serâsîme dinür
Bayılup kendüyi bilmez medhüş
- Mey ü mül bâde şarâbuñ adıdur
Bezedür cürm ü günâh içme menüş
- Söz sühan söyleyicidür güyâ
Ten-zede söylemeyen ya‘nî hamüş
- 400 Oldı yağmurluğ adı bārānî
Öyle üste giyilen bālâ-püş
- Böyle sen kendü kumâşuñ şatma
Tu çunîn kâle-i hodrâ mefürüş
- Zi-Şād Kıṭ‘a-i Şāfist Pāk ü Hālîş ü Hāş***
(Mefâilün feilâtün mefâilün feilün)
- [20a] Neğü vü mîne erik adıdur ‘Arabca icâş
Dirâz dindi uzun nesneye hem öyle şinâş
- Dürüg oldı yalan zür ile mürâdifdür
Dürüg-zen di yalancıya hem dağı harrâş
- Tekü kıvırcık olan şaça dindi ca‘d gibi
Di çîze kıl yolacağ nesneye dağı minmâş
- 405 Tüvangerî dime zenginlik oldı ya‘nî gınâ
Zügürde haste dinür hem zügürdlük de haşâş
- Şu nesne ki ola egri dinür kec ü mu‘vec
Di toğrı eylemege râst kerden ü itrâş
- Zil adı tâl dağı şanc imiş o ma‘nâda
Köçek ki oynaya bâzî-ger oldı hem rakqâş

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilât
Bu baħr içinde bulur gevher isteyen ğavvâş

Kıf'a Der-Đād Be-Hvān Sīne Tehī Ez-Ağrāz

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Yağmak efrūhten oldı 'Arabīsi irmāz
Şimşek çağması da rağşış imiş hem ĩmāz

410 Pürze kırpındı dimekdür ki ĩurāze gibidür
Kārd u dindi mağaş adına ya'nı mıkrāz

İş gören aldığıdur sāre me'āli rişvet
Ķarz başuñ hem ödünç almak imiş istiğrāz

[20b] Dīdebān gözci dimekdür hem o ma'nāda rağīb
Hem daħı göz ĩapamak oldı ĩülüc u ĩgmāz

Dinilür bāğcıya rez-bān daħı nātūr öyle
Bāğçeye pālīz dimek ravza gibi cem'ı riyāz

Şağlamak oldı niğeh dāşten ü ĩavl dimek
Şığınacak yirūñ adı da penāğāh u ĩzāz

415 Emmeye dindi mezīden daħı maşş öyle imiş
Di işırmağā gezīden hem odur 'azz u 'uzāz

Oldı indirme fūrū kerden ü ĩhbāt öyle
Dindi ĩaldırmağā efrāşten ü hem ĩnhāz

Bize yā Rabb iki dünyāda işi āsān it
Sehilü'l-emre bidāreyn lenā yā Feyyāz

Kıf'a Der-Ŧā ki zi-Hūbīst be-ħadd-i İfrāğ¹⁰

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Yola hencār dinürmiş 'Arabīsinde şırāt
Hem uzaklık dime mefhūmı da dūrı vü şīāt

Şağaluñ pek ĩabası belme vü hilūfe imiş
Ķöseye dindi teng-rīş o ma'nāda sināt

¹⁰ Matbû. Yazmada yok.

- 420 K̄ara k̄ulaġa f̄urānıġ dinil̄ür daġı ‘ināk
İri arslan dimed̄ür ŗır-zijān gibi ‘aġāt
- [21a] Ūġi k̄uŗına din̄ür k̄ūf daġı z̄uv‘ öyle
Yarasa adı ŗeb-enḡız hem oldur vaġvāt
- Ṭasa ma‘nāsı fejim k̄ürbe m̄ürādıfd̄ür hem
Ŗād-kāmī di sevinmeklige m̄ānend-i neŗāt
- Yāverende daġı yardımcı mu‘āvin gibid̄ür
Dād kerden dime ‘adl itmek imiŗ hem iġsāt
- Bālivāsa dinil̄ür iplige bir adı da ġayġ
İġnenūñ yurdısı s̄ūfār daġı semm ġıyāt
- 425 Di uruŗmaġa zediŗ ya‘nī tezārub dimed̄ür
Oldı ġavġā ġalebe lenber anuñ gibi ġıyāt
- D̄ideden ġatre-i eŗk̄üm d̄ök̄ül̄ür dil mecr̄ūġ
İsmimi ġūn-ı dilimden idesin istinbāt *Mu‘ammā Be-nām-ı Muġammed*

Ķıġ‘a Der-Zā ki Be-zāhir Heme Renḡin-Elfāz¹¹

(Feilāt̄ün feilāt̄ün feilāt̄ün feil̄ün)

- Dindi ġıŗm itmeġe arḡiden ü t̄āzide nikāz
Bed-meniŗ oldı fenā ġıyulu hem öyle cin‘āz
- Cenge peykār din̄ürmiŗ m̄üterādıfd̄ür ġarb
Daġı ceng itme sitiz̄iden ü hem öyle temāz
- Didiler uyġudan uyanmaġa bī-dār ŗuden
Göziñi aç ki o ma‘nāda imiŗ istikāz
- [21b] 430 Hem f̄ür̄üzende v̄ü b̄arıġ dimed̄ür parlayıcı
Āteŗūñ ŗu‘lesine dindi tebiŗ ya‘nī ŗıvāz
- Gizleten oldı n̄üh̄üfte daġı mekt̄üm öyle
Dindi ġıfz itmeġe pāsiden o ma‘nāda lihāz
- Dinmiŗ ivdirmeġe i‘cāl ü ŗitābāniden
Ya‘nī¹² ta‘cıl anuñ gibi hem öyle inkāz
- ġūŗvāre k̄üpe ma‘nāsınadur ġurġa miŗāl

¹¹ Matbū. Yazmada yok.

¹² “Oldı” matbū

Ƨut kulağun ki le'âlî gibidür bu elfâz

***Ƨıf'a Der- 'Ayn u 'ıyân Cün Mihr Ez-Ĥaytu 'ş-Şu'a'*¹³**

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Ƨola bâzû dindi ma'nâsı 'Arabca oldı bâ'
Gez dağı arşun dimekdür kim mürâdifdür zirâ'

435 İçmek âşâmiden ü hem iktibâ' u iktimâ'
Yutmağa dindi fûrû bürden dinür hem ibtilâ'

Oldı nev-peydâ vü muhdeş yeñi icâd olunan
Dağı peydâ kerden icâd eylemek hem ihtirâ'

Şîd olmışdur güneş dağı anuñ gibi zükâ
Işığa aydınlığa pertev dinür ya'nî şu'a'

Şimşege dirler dıraş olmış hem ol ma'nâda berç
Parlamak oldı dıraşşiden nazîri iltimâ'

[22a] Dindi korçutmağa bâkâniden ü terhîb hem
Ĥavf itmekdür hirâsiden me'âlî irtiyâ'

440 Aldamak oldı firîbiden ki ġabn anuñ gibi
Di firîbâniden aldanmağa ya'nî inġudâ'

Oldı püşâniden örtmek tesettür gibidür
Hem açılmağdur küşâniden mişâli incilâ'

Ĥağdur ancağ kâ'il olmağa hem uymağa sezâ
İnneme'l-Ĥağğâ Ĥağğun bi'r-rızâ ve'l-ittibâ'

***Ƨıf'a Der-Ĥayn Be-'ayn-ı Dil ü Ĥab'est Fürüg'*¹⁴**

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Gösteriş oldı nümâyiş yüce rütbe âmrüg
Hem uzun boyluya [hem] dindi vağâra âmüg

Esnemek yâze vü Ĥam-yâze gegirmek ârüg
Oldı âmîğ Ĥarışmış dinür az nesneye şüg

¹³ Matbû. Yazmada yok.

¹⁴ Matbû. Yazmada yok.

- 445 Rüşenâyî dinür aydınlığa rüşen aydın
Dağı aydınlığa hem parlayışa dindi fūrüg
- Şîr süd mâst yoğurtdur tere yağı meske
Fele dirler ağıza kaymağa tū ayran dūğ
- Yıkamak şüsten ü yıkanmışa şüyîde dinür
Çirk di kire dağı kir ile pasa ājūğ
- [22b] Dirilüp divşirilen çîde vü ber-çîde imiş
Dindi pervend kumâş şarkısına boğçaya būğ
- Kalb-zen kimseye deyyûşa dağal-zen dinilür
Dağı mechül olan nesneye dirler āşūğ
- 450 Tatlu dilliyeye dinür çerb-zebân şîrin-gū
Şâ'ire dindi suhansâz u yalan oldu dūrüg
- Câhıla câhile rif'at mı gelür 'âlemde
'Alem-efrâz-ı me'ârifdür olan şâhib-i tūğ
- Kıf'a-i Çün Būy-ı 'Anber Kūt Āred Der-dimāğ'¹⁵***
- (Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)
- Serçe güncüşk ü gögerçindür kebüter kargâ zâğ
Hunc baykuş ügeyikdür fâhte kuzgun kelâğ
- Dağı kırlangıç piristü âşyân oldu yuva
Kâğ âteş kargâ vü kuzgun şadâsı kâğ kâğ
- Zindegâni dirilik oldu zindegî sağılık dimek
Can revân u merg ölümdür mürde ölmüş zinde sağ
- 455 Pek tolu leb-rîz o ma'nâda leb-â-leb öyledür
Hem dağı sâgar kadehdür pek büyük ola tūfâğ
- Çağ vakt ammâ 'Acem hâtır su'âl itdükce dir
Sağ olasin yirine bâşed dimâget kük çağ
- [23a] Cūy-ı şîr ol şu ki akmış bir zamân Şîrin için
Kūh-ken Ferhâd u kūh-ı Bî-sütün deldigi taş
- İşfehân şehrindeki nehrün adı Zâyîde-rūd
Bir müzeyyen bağçedür yanında anuñ Çâr-bâğ

¹⁵ Matbû. Yazmada yok.

Râh yol güm-râh azğun zâyî⁶ olmuş güm-şüde
Hem kulavuz reh-nümâ vü bedreka reh-ber sürâğ

460 Yağ biyefrüz u be-yâr in-câ getir bunda dimek
Şem⁶dân oldu leken yanmış fitile di çerâğ

Yağı için şol demürden dağlığı dâğine hem
Key kaçan dağı ‘Arabca yakıdır key ya’ni dâğ

Bu kitâbum bir gülistandur oğu bülbül gibi
Seyr-i gülzâra ne hâcet işte budur bâğ u râğ

Kıf’a Der-Fâz-ı Güher-i Pür Çü Şadef⁶

(Feilâtün feilâtün feilün)

Rede vü reste zede cümlesi şaf
Sü-be-sü her yañadur süy taraf

Zend ü âteş zene çakmak adıdır
Gül kığılcım adıdır¹⁷ kavdur haf

465 Şâhib-i baht hunük dağı şovuk
Senkçe di toluya kara haşef

Oldı yanmak erimek süz u güdâz
Sûhte yanmışa di yalıña tef

Şağsınıñ adı sifâl ammâ kim
Müşterekdür ‘Arabî ile hazef

Çurbağa gük di arğa kârîz
Dindi kaplumbağaya dağı keşef

[23b] İncü ma’nâsına dür mervârîd
Güş mâhî işidürsiñ di şadef

470 Hem sûtür oldı binek hayvânı
Dağı hayvan yiyecek nesne ‘alef

Müşterek cümle lisanda şâbün
Fârsîde köpüğe dirlere kef

Eb ü ceddün gibi cidd üzre olup

¹⁶ Matbû. Yazmada yok.

¹⁷ “dimedür” matbû

Eyle kesb-i hüner ey hayr-ı halef

Sî-murg-ı Kûh-ı Kâfest İn Kıf'aem Be-revnağ¹⁸

(Müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün/Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün)

Boşdur tehî tolu pür şu âb u kûze bardak
Tîre şuden bulanmağ hem cûy-bâr ırmağ

İşmarlamağ siperden gönderdi hem firistâd
Seçmek güzîden oldı dağı sitâden almağ

475 Kıpmağa di rübûden yelmek dağı devîden
Kıpmağ gürîhten hem püyîden oldı kışmağ

Bön kimseye di kûden fertût hem bunamış
Şeydâ delü dimekdür kâlîve şaşkın ahmağ

Pîrâye zîb ü zîver ârâyiş oldı zînet
Ârâsten bezenmek pîrâsten tonatmağ

Âbisten ü siterven yüklü kışır dişiler
Toğmağa dindi zâden hem zâsten toğurmağ

Urmağ zeden leked-zen tepme urıcı ya'nî
Çekmek keşiden oldı engîhten kıparmağ

[24a] 480 Oynar iken yutulmağ ma'nâsı bâhten hem
Bâziden oynamağdur bâziçedür oyuncağ

Müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün
Hağğa tevekkül iden dâ'imâ olur muvaffağ

Kıf'a-i Kâfi ki ma'nârâ Kuned İksîr-Reng¹⁹

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Şîvegerdür cilveli nâzûk güzeldür şûh u şeng
İşve nâz u bûs öpüşdür şerm utanmağ 'âr neng

Bîve tûl germîde kızmışdur zıbıççı sa'terî
Hem zıbıç adı meçâçenk oldı dağı çiz çeng

Kân-cimâ' u âlet-i ma'hûdenüñ adı nere

¹⁸ Matbû. Yazmada yok.

¹⁹ Matbû. Yazmada yok.

- Ferc küs hem āb-ı püşt olmuş menî ergen meleng
- 485 Kūr nā-binā vü dağ-ser başı tazlak kel keçel
Ker sağır dirler çolağa çeng di topala leng
- Kırmızı surh u siyāh kara yeşil sebz ak sefid
Gök kebūd u şarı zerd ü boya fām u güne reng
- Münc ü zembūr arı kend ü koğan bal engebîn
Tatlu nüşîn acı telh ü zehr niş ü hem şereng
- Hırs ayu pūzîne maymun seg köpekdür gurk kurd
Şîr arslan dilki rübāh u dağı kaplan peleng
- [24b] Kırbağaya di vezağ kaplumbağaya seng-püşt
Yengece har-çeng ü kirpi hār-püşt ü pençe çeng
- 490 Kebg keklik atmaca bāşe toğan şeh-bāz hem
Çaylağun adı galivāj u zağan turna keleng
- Yay kemān u zih kiriş peykān demren nevg uç
Hem nişān āmac oğdur nāveg ü tir ü hadeng
- Düzd hırsız ip resen āver getür āvîz aş
Yol kesici rāh-zen şöretlusi şeng ü meşeng
- Binmişe dirler süvār u yol durıcı reh-neverd
Hem yayan gitmek piyāde reften eglenmek direng
- Fehm ü dānişle olur aqrān içinde ser-firāz
Kim okursa bu kitābı başına taqsun çeleng
- Kıf'a Der-Lām-ı Hemāleş Be-cihānest Muḥāf*²⁰**
- (Feilātün feilātün feilātün feilün)
- 495 Ğāze gül-güne kızılca ki ider ruḥları al
Vesme kaşa çekilen rāstıga dirler beñe hāl
- Bir vilāyet adı Ferhār ki dil-berleri çok
Her tarafdan şalınan şaça dinürmiş fer-hāl
- Çeşm-i zaḥm oldu nazar degme ne'ūzu Billāh
Düşmenün dağı fenā yorması şanusı şikāl
- [25a] Kayrevan göklerin eṭrafı sitāre yıldız

²⁰ Matbû. Yazmada yok.

- Yeñi ay mäh-ı nev oldı ‘Arabî adı hilâl
- Çeşm-i süzen dime mefhûmıdur igne deligi
Hem o ma’nâda dağı oğ gezi olmuş sūfâl
- 500 Adı ‘anķā kuşmuñ var ise sî-murğ imiş
Kınaduñ başları şeh-per dağı öyle şeh-bâl
- Dişi ayuya çakal gâhice tağlarda aşup
Toğurur ayu o hayvânı ki dirler ger-şâl
- Hâksâr ol ki toz u toprağa bulaşmış ola
Ayağ altında sürinmiş tepelenmiş pâ-mâl
- Dindi âmûhten öğrenmege kesb eylemege
Hem haram oldı şüfûr u dağı misrâd helâl
- Şaçmaq efşânden ü rihten olmuş dökmek
Pür şude tolmış olan pek tolodur mâl-â-mâl
- 505 Oldı kâlîçe nihâl ü keçenüñ adı nemed
Hegbe har-çin ü garâr imiş o kııl kara çuval
- Yaşda kim olsa ber-â-ber aña hem-zâd dinür
Dağı mânend gibi miş ü nazîr oldı hemâl
- [25b] Guşşadan iñleme fikr eyleme şükr it Hakkâ
Şükr İzed kun ez-endüh miyendiş ü menâl
- İn-Kış‘arâ Keşideem ez-Mîm Der-raķam**
- (Mef’ûlü fâilâtü mefâilü fâilün)
- Kâtib debîr hâme vü kilik oldı hem kalem
Mektûbuñ adı nâme yazılmış nüvişte hem
- Gizlik kalem-tırâşa ‘aynek di gözlüğe
Peşm-i devât gerçi dimiş lıkaya ‘Acem
- 510 Derhem odur ki burtısa qarış buruş ola
Birbirine yanaşmış olana dinür be-hem
- Dîvân-hâne adı da tâ[lâ]r imiş dağı
Şeb-hâne pād-şâh serâyındaki harem
- Olmuş piriste besleme ‘avret maķûlesi
Çâker kul oldı dağı perestâr imiş hadem

- Pek kıtlu nesne oldı hümâyün hümâ gibi
Vaqt-i mübâreke din[ül]ür hem hüceste-dem
- Hum küp dimekdür egri ham keş dinür dağı
Büklümlenüp tolaşmış olan nesne ham-be-ğam
- 515 Pâ-püşa pâydan u dağı keş ü sür dinür
Hem cizme müze vü çaruğun adıdur şemem
- [26a] Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
Râyet-keşân-ı 'ilm ü me'ârif olur 'alem
- Kıf'a Çü-Müşk-i Hoten Büy Dehed Der-meşâm***
- (Müfteilün fâilün müfteilün fâilün)
- Bâm seher kuşluğa çâşt di aştama şâm
Çâşte yimek imiş vaqt-ı duhâda ta'am
- Sâye dinür gölgeye sâye-zede cin tutan
Koñşuya hem-sâye di tama dağı dindi bâm
- Bâver inanmaq yemîn adı da sevgend imiş
Şâhide dirler güvâh rehne gerü borca vâm
- 520 Terkiye fitrâk di kesmeye bergestüvân
Zin eyerdür geme dizgine dirler ligâm
- Kâm dimâğa dinür dağı murâd u merâm
Adıma hem Fârsî kâfila ad oldı gâm
- Nâm demek ad imiş adı çıkan nâmdâr
Şöhret ü şanı olan kimseye dirler be-nâm
- Terbiyesiz şağşa nâ-puhte demek ıştılâğ
Puhte dinür pişmişe çig dime ma'nası hâm
- Rem süri dağı reme ürkmüşe rem-kerde di
Diñleniş ârâm imiş ya'nî mu'î'c oldı râm
- [26b] 525 Âh u figân itmege mâteme şiven dinür
Dağı murâda iren kimseye dirler be-kâm
- Her çi neğ'âhî be-cü her ne dilerseñ dile
Luğf ider ihsân ider saña o Rabbü'l-enâm

Zi-Harf-i Nûn Bûd İn-Kıf'aem Şâyân Fehmîden

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

Efendi añla kim düşmenlik etmedür efendiiden
Cefâ vü cevr imiş âzâr u incitmek de renciden

Dağı düşnâm sögmek serzeniş tevbîh itmedür
Melâmet eylemek bed söylemek oldu negühiden

Te'essüf itmedür efsûs kerden ta'nedür nefrîn
Sütühiden tarılmağdur hem ol ma'nâda ğarmiden

530 Temelluğ lâbe yaltaqlanmağ oldu câblûsiden
Dinür 'özr itmege pûziş hem anuñ gibi pûziden

Ferâmüşî unutmak yâd kerden ya'ni añmağdur
Hediyye oldu dest-âvîz irişdirmek resâniden

Şeved hem mişeved olur dağı olmaz imiş nebved
Şuden bâşiden olmağdur dağı saçmağ da pâşiden

Kemiden gibi gâhiden dimek de eksik itmedür
Şıgınmağ oldu güncâyış anuñ anuñ mefhümü günciden

[27a] Bırakmağ oldu efkenden yuvarlanıcıdur ğaltân
Dinür hem düşmege üftâden anuñ gibi üftiden

535 Şıkılmış nesnedür efsürde toñmış nesne efsürde
Ferâ hem âmeden cem' olma yumşatmağ da ferhiden

Kaçan olur ber-â-ber dinmek imiş key buved yeksün
İşitmekdür şeniden dide göz görmek dağı diden

Dinür şâpâş u taħsîn âferîn itmek maħallinde
Güzide münteħab nesne begenmekdür pesendiden

Dögüşden kaçmağ imiş kâl bozğunluğ dimekdür hem
Şeħüde yaralu at kişnemek oldu şeħüliden

Çi düşse bâğa kağre kağre dirler jâle vü şeb-nem
Şüküften gibi ma'nâda açılmağdur şüküfiden

540 Şalınmağdur hırâmiden çemâniden çemiden hem
Büyümeğ uzamağ neşv ü nemâ bulmak da bäliden

Nevâ nağme hezâr-ı hoş-nevâ şavtı iyü bülbül
Serâyiden kuş ötmek nağme itmekdür serâyiden

Bu bâğ içinde oldum gül gibi gülmek için şolmuş
Der-în gülşen şudem pejmürde çün gül behr-i handiden

*Īn-Ḳıṭ'a Şāyān Ez-beher Yārān*²¹

(Müstef'ilâtün müstef'ilâtün)

Ḥūban güzeller gülici handān
Būsīden öpmek 'ahd oldu peymān

[27b]

Şalınıcıya dirler çemān hem
Öyle dimekdür daḡı ḡıramān

545 Bīnend mārā bizi görürler
Bağmağ nigāh u gözci nigeḡ-bān

Rāndīd ez-der sürdi ḡapudan
Begşūd açdı ḡapucı der-bān

Rānden ne dirseñ sürmek dimekdür
Olmış sineklik adı meges-rān

Kerdem rüfūşe itdüm günāhı
Hem nādīm oldum geştem peşīmān

Gizlü nihān u bellü hüveydā
Görinicidür ya'nī nümāyān

550 Aldayıcıya dindi firibā
Dīv ehremen hem cinnile şeyṭān

Şībā-zebān di sözi faşīḡa
Söz bilen ādem merd-i suḡan-dān

Āğāz ol iş başlamağdur
Şoñına dirler encām u pāyān

Ağır girān u yeyni sebük hem
Anlardur ānhā bunlardur işān

Yeksan nebāşed olmaz ber-ā-ber
Pür-dil bahādur ḡorḡağ hirāsān

555 Gırāter ol kim pek ṭutıcıdur
Şol kim ḡaçıcı oldu girizān

²¹ Matbû. Yazmada yok.

Şâyed sezâdur bâyed gerekdür
Bâyeste lâzım çoçdur firāvân

Müstef'ilâtün baħr-ı recezdür
Ögren biyâmuz kolaydur âsân

Kıf'a Çün Câme-i Çesbide Be-bâlâ-yı Suħan

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

Câme eşvâba di ıonluç tene ten daħı beden
Tona şalvâr dinür gömleçe hem pirâhen

Pöstîn kürk giribân yaça kaftân kabâ
Âstîn yeñ yeni nev oldı etekdür dâmen

[28a] 560 Hıl'at-ı fâhire eksün u perend aılasdur
Per-niyân naıışı olan nev'a dinür aılasdan

Kış semmûra daħı pek iyü kürke dinilür
LİK ŞİRâzda hıl'at diyü güş itdüm ben

Çeşn bayrâma ziyâfet günine dirler hem
Çoç cevâhirlı olan tâca dinürmiş gerzen

Hâtemüñ adı niğîn ü yüzüğüñ engüşter
Derzinüñ yüksügi engüştene igne süzen

Derz yiv baħye niğende yamalıdur jende
Yamanuñ adı vejeng anuñla di dügmeye sen

565 Pîne-düz eski dikici vü kürâde eski
Düħten dikmek imiş daħı büride kesilen

Ber-meğâz u daħı feğyâz dimek şerbetlik
Ya'ni baıışış diyü şäkirdüñ eline virilen

Der-ħor-ı ân ki neyem oña ki lâyıç degilüm
Virdi Allâh baña bâr Ĥudâ dâd be-men

Kıf'a-i Gevher ki Kadreş Mişinâsed Kadr-dân

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Di müsâfir kıondığı ev şâhibine mizbân

- Hem müsâfir mîz ü mihmân oldu dağı mihmân
- [28b] Bir biri ardınca pey-der-pey sekir iz dağı pey
Hem seniñçün ez-pey-i tu anıñçün behr-i ân
- 570 Ez-berâ-yı u dağı anuñ için ũrâ aña
Buncılayın zînsân u ancılayın ânçünân
- Âñşân [o] anlaruñ hem İnşân [bu] anlaruñ
Pâd-şâhlardur keyân kimler dimek oldu kiyân
- Çetr çadır oba ğargâh u otakdur bârgâh
Pek büyük çadır dimek hem gölgelikdür sâye-bân
- Gök sipihr oldu zühal keyvân ‘uţârid tîr imiş
Ülkere pervîn dirler ‘arş-ı a‘lâ gerzmân
- Müşterî Bercîş ü Mirriĥüñ adı Behrâm hem
Zühre nâhîd şaman uğrısı olmış kehkeşân
- 575 Merz-i büm oldu vaţan ser-ĥad sınırıdur dağı
Merz ser-ĥad adıdur ser-ĥad ağası merz-bân
- Pâs ĥıfz itmek dağı bir rub‘ı imiş gicenüñ
Bu sebebden gice bekcisine dinmiş päs-bân
- Rân uyulık çakşıra şalvâra da rânîn dinür
Kula at yek-rân binilmişden kinâye zîr-rân
- [29a] Dindi Zerdüşť aña kim yapmış Mecûs için kitâb
Hem Mecûsuñ oĥumışlarına dirler mû-bedân
- Bilegü taşu fesâne siĥr efsün u füsüs
Dağı efsâne ĥikâyet hem dinürmiş dâstân
- 580 Bîĥte olmuş elenmiş nesne pürvîzen elek
Dögmedür kübîden ü mihrâs ma‘nâsı havan
- Aķıcı cüyân çekîden tamlamak bâred yağar
Hem oluĥ mîz-âb imiş altun oluĥ zer-nâvdân
- Oldı şancılmış ĥalîde sîĥ şîş püryân kebâb
Mîçeked tamlar dimek ĥan tamlayıcı ĥun-çekân
- Bismil olmuşdur boĥazlanmış bürîden kesmedür
Muĥĥ ilik ma‘nâsına gelmiş kemikdür üstüĥvân

- Yara zaḥm u yaralu zaḥmīn ü daḥı zaḥmnāk
Di teşennüc olmışa bāsūr u pür-ḥün tolu kan
- 585 Bil miyān olmuş vasaṭ ma'nāsına daḥı gelür
Kuşağa dirler kemer hem ince bellü mū-miyān
- Fārsī öğrendüm oldum böyle tatlu dillü ben
Pārsī āmūḥtem geştem çunīn şîrīn-zebān
- Kıṭ'a-i Ḥüb Be-ma'nist Çunīn 'İşve-nümün***
- (Feilātün feilātün feilātün feilün)
- [29b] Taşra bîrūn u birūn içerüye dindi derūn
Çevre pîrāmen o ma'nāda imiş pîrāmūn
- Oldı mefhūm-ı Ḥudāvend hemān Şāḥib ü Rab
Yoḫ nazîri vü mişāli dimek olmuş Bî-çün
- Dinilür Māniy-i naḫḫāş kitābına daḥı
Gerçi İncil-i şerīfūñ adıdur Engelyun
- 590 Kelemend oldı²² şikāyet ide aḥvālinden
Zaḥmet ü derdi olandur daḥı rencūr u be-ḥūn
- Didiler tenbel olan kimseye nekş ü hōşā
İşini görmege pek sa'y iden ādem be-şükūn
- Etlü canluya tenūmend di ferbih semize
Daḥı lāgar arığa dindi nizār oldı zebūn
- Tersine dönmişe ma'kūs olana menḥūsa
Bāz-güne dinilür hem daḥı vājūn²³ u nigūn
- Ġayrı dürlü dime ma'nāsı dige-gūn olmuş
Dürlü dürlü diyecek yirde dinür gūn-ā-gūn
- 595 Maḥfenūñ adı kecāve 'araba gerdūne
Döndiğiçün didiler göklere çarḫ-ı gerdūn
- [30a] Kāst nokşan daḥı pek eksige kemter dinilür
Hem kemīne dimek eksiklü ziyāde efzūn
- Reng-i nirengine aldanma bu çarḫ-ı dūnuñ
Naḫş-ı elvān diyü gösterdigidür buḫalemūn

²² ol ki matbû

²³ vārūn matbû

Kıf'a Der-Vāv Çü Nev-bāve-i Bāg-ı Minū

(Feilātün feilātün feilātün feilün)

Şermgîn utancı oldu kadındur bānū
Pîre-zen koca qarı sihr idicidür cādū

Biri birine tolaşmış dimedür piç-ā-piç
Mūy kıl şāne tarak şaç bölügidür gisū

600 Kaşıguñ adı zihār oldu beğal kıltuğdur
Hem tirāş itme setürden eyegüdüdür pehlū

Pehlevāna yel ü alp u güreşe küştî di
Güçlü kuvvetlü tüvānā dağı kuvvet nîrū

Cāvidānî ile cāvîd ebedî vü dā'im
Rāhat āsāyiş ü cennet gibi hemçün minū

Sîb elmadur iyü bih dağı beh ayvadur
Nār enār u erik envā'ına dirler ālū

Aşma tāk ü üzüm engür koruğdur güre
Oldı gül-nār kiraz vişnedür ālū-bālū

[30b] 605 Enberūd u likel enberd dinür emrūda
Şeftereng ile hülū ikisi de şeft-ālū

Dindi bāreng turunca büyügidür nāreng
Dağı limon ağacı oldu dıraht-ı lîmū

Bār u ber mīve vü turfanda yimiş nev-bāve
Bihterîn pek iyüsidür iyü nîk ü nîgū

Hinduvāne dinilür karpuza kavun germek
Har-beze ikisinüñ adı kabağ oldu kedū

Zîre kemūn u yüzerlik tuğmı dağı sepend
Çörek otına di buğanc u maruldur kāhū

610 Īn suhanrā bu sözi nîk şinev diñle iyü
Fārsî bilmeyen ādem olamaz nādire-gū

Hemçü Güherhāst Īn Kıf'a Be-Dihim-i Şāh

(Müfteilün fâilün müfteilün fâilün)

Huşk kuru yaş ter otlağa dirler giyâh
Kuru çıra kâh imiş oldı şaman adı kâh

Giceyi ihyâ iden şaḥṣa di şeb-zendedâr
Hem daḥı şeb-ḥvîz odur vaḳt-i seḥer bâmgâh

Eyle tevekkül dimek oldı penâveh bikun
Şaḳlanacaḳ yir kemîn ya'nî şıḡınmaḳ penâh

[31a] Külbe küçük hücredür muḥtaşarı ḥâne-veş
Ḥaḳ yolına yapılan tekye gibi ḥânkâh

615 Kâḡıd-ı zerdî berât ismi ne tuḡra nişân
Pâd-şehûñ virdigi dirlik imiş nân-ı şâh

Şarpa girîve di yol gösterici reh-nümün
İşlek olan ulu yol adı imiş şâh-râh

Virme medeh çek bekeş koma dimekdür menih
Al bisitân iste cûy isteme dinse²⁴ meḥvâh

Ansız olan nâ-gehân hem daḥı nâ-gâh imiş
Vaḳte di hengâm u gah gâhice dimek de gâh

İster iseñ ma'rifet yanıma gel de dile
Ger tu biḥvâhî hüner nezd-i men âv bi-ḥvâh

Būd İn-Ḳıṭ'aem Ruḥsâr Dānişrâ Çü Āyine

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

620 Di resm ü 'âdete âyîn elbette her-âyine
Ḳadîmî oldı dirîn ü hem ol ma'nâda dirîne

Bulunmuş bir ḥazîne Ḥusrev ü Pervîz vaḳtinde
Ki genc-i şâyegân dirler ḥazîne daḥı gencîne

Bucaḳ peygüle kâşâne dimekdür muḥtaşar ḥâne
Döşer miḡüstered yûñden ṭoḳunmuş nesne peşmîne

Ḥuşümet düşmenî vü döstî ma'nâsı ḥulletdür
Göñülde olmasa gizlü 'adâvet dindi bî-kîne

²⁴ "dirse" matbû

- [31b] Tudağ tudağa olsa leb-be-leb emmek mekiden hem
Gögüs gelse gögüs üstine dirler sine-ber-sine
- 625 Dinürmiş zengile çak çak iden halhala ayakda
Bilezik kim taşar maḥbûbeler kolına destine
- Se-şenbe şalı gündür çâr-şenbe erba'adur hem
Ḥamîse penç-şenbe dindi yevm-i cum'a âzîne
- Di şenbe yevm-i sebte hem aḥad yek-şenbe olmışdur
Mübârek yevm-i işneynüñ dü-şenbe dindi adına
- Şeker-güftâr olur mı tûṭî-i ṭab'um gibi herkes
Muşaffâ itmeyince sînesin mânend-i âyîne

Kıf'a-i Hemçü Güll Der-Şiše

(Feilâtün feilâtün feilün)

- Kâr-ı pinhân daḥı gizlü işe
Bildi cāsūs bedānest işe
- 630 Kâr-dân iş bilici merd âdem
Fikr ider ya'ni kuned endîşe
- Maḳaşa kâz u bıyığa di bürüt
Hem şaḳal riş ü şaçaḳdur rişe
- Meşiken kırma ḥazer kıl zinhâr
Âb-gîne daḥı mînâ şîşe
- Ücretile iş idendür müzdür
Müzd ücret daḥı şan'at pîşe
- Bîḥ kök oldı ḳoparmaḳ kenden
Ney ḳamışdur mişelikdür bişe
- 635 Direge dindi sûtün balta teber
Dörpü sühân u keserdür tişe
- Gice gündüzde şebân rüz hemân
Oḳu meyl eyleme zevḳ u işe

[32a] ***Ḥōşâ İn Kıf'a-i Ra'nâ Be-Mısr'ahâ-yı Ber-ceste***²⁵²⁵ “nev-ceste” matbû

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

Ƙırarsın bişkenî yap yap dimek âheste âheste
Ƙadeh ıolsa piyâle di Ƙırılmış dağı işkeste

Nemâsı olmayan ya'ni cemâdâta di ber-beste
Anuñ zıddı dağı yire döşenmiş sebze ber-rüste

Ekâbir Ƙapusı işigine dergâh dirler hem²⁶
İşikdür âstân u âstâne dağı âheste

640 Ʀabîbün baƘdığı Ƙârûre adı pîşyâr olmuş
‘Îlâcuñ adına dârü dinür bî-mâr imiş hâste

Egerçi sıçramak kaçmak hâlâş olmak imiş cesten
İyü mışrâ‘a vaşf-ı işlâhî oldu ber-ceste

Me‘âl-i şüy-dîde er görüp şeyyib olan hâton²⁷
Nikâhuñ adıdur kâbin ayağı bağılu pâ-beste

Bu dest-âvîz Sünbül-zâdedür erbâb-ı ‘irfâna
Gülistân-ı me‘ârifden getürmüş tâze gül-deste

Ƙıf‘a Ez-derc-i Suhan Çun Güher-i Nâ-süfte

(Feilâtün feilâtün feilâtün feilün)

‘Aklı tağılmışa hayrâna dinür âşüfte
Hem o ma‘nâda hem alışmış olan âlüfte

[32b] 645 Dil-güşâ Ƙalb açıcı oldu mesîre gül-geşt
Hem şükûfe çiçek açılmış olan üşküfte

Ʀatlu uyƘuya şeker-h‘âb di huften uyumak
Uyumuş yatmışa hûsbîde dinür hem huftte

Pîlever çerçi dimek pîle harîre dinür
Poliçe sefte imiş dağı delinmiş süfte

Fihe vü fih kürege dindi süpürge çârüb
Hâk-rûbe süpüründi süpürülmüş rüfte

Tu mepindâr ki sen şanma ki dâ‘im bilürem
Söylemek güften ü söylenmişe dirler güfte

²⁶ “kim” matbû

²⁷ “avret” matbû

- 650 Diñle cevher gibi bil kıadrini itme zāyîc
Güşvâr olsa sezâ böyle dūr-i nā-süfte

Çi Rengin Kıf'a Her Harfeş Be-Şadr Negest-Endüde

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

Ezilmiş hem süzilmiş nesne sâyide dağı sūde
Üzülmişdür güsiste aşınup yıpransa fersūde

Sütüde medh olunmuş āzmüde hem şınanmışdur
Emîn [ü] sālīm eymen ya'ni rāhat olmuş āsūde

Ĥıdīv ü key dimekdür pād-şāhuñ emridür fermān
Buyurmak oldu fermüden buyurulmuş da fermüde

- [33a] İyülük sağlık olmuş ten-dürüstî gibi bih-būdî
İdi būd olmağa būden dinür olmuş dağı būde

- 655 Karışmış oldu āmîziş dağı āmîhten öyle
Bulaşık oldu ālūden bulaşmış nesne ālūde

Di süzgi adına pālüne pālūden dağı süzmek
Süzülmişden kināye peltenuñ adı da pālūde

Büyük olsa kadeh peymāne di ölçek dimekdür hem
Cihan-peymā gezen dünyāyı ölçülmiş de peymūde

Kabile dūdmān u dūde ol ma'nādudur ancak
Tütünden mūmdan ĥāşıl olan isdür dağı dūde

Nigārīden dinür naqş itmege naqşa nigār ammā
Dağı maĥbūba dirler hem şıvanmış oldu endūde

- 660 Süpürz olmuş talağ öd zehre dağı aq cigerdür şüş
Dinür hem bögrege gürde bağırsağ adıdur rūde

Dinür kuhsāra tağa tīg-ı küh üstinde sivrisi
Depe ma'nāsıdur püşte yığın mefhūmıdur tūde

Tevā maĥv u telef olmağ tebāh anuñ gibi olmuş
Dağı hiç oldu pūç u hem 'abeş şoldur ki bî-hūde

Hemān āşār-ı feyz-ā-feyz-i Vehbiyy-i İlahīdür
Degildür kesbile ĥüsn-i edā ṭab'-ı sūĥan-gūda

[33b] ***Kıt'a-i Gevher Zi-Deryâ-yı Dilem Diğer Be-cün***²⁸

(Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün)

Hâlişe sârâ dinürmiş ya'ni 'anber şâh-büy
Pek iyüsi 'üd-ı mendel 'üd ağacı dâr-büy

665 Nâfe-i müşk ol göbekdür kim düşer ceyrândan
Çîn iklimindedür ammâ o âhû başka şoy

Haç ber-âverde henüz tüyi belürmiş tâzedür
Di tegil tüysüz olan maħbûba ya'nî sâde-rüy

Can-fezâ cân artıran merdüm-keş âdem öldiren
Didiler ma'sûka cânân u maħalle adı kūy

Encümen meclis kıızıdıkcâ di germ-â-germ aña
Oldı germ-ülfet iyü görüşme terdür daħı ħoy

Rüstemün babasıdur Zâl ü daħı pek ihtiyâr
Kır şağallıya dinür âmîze-müy u hem dümüy

670 Cündiler içinde pek a'lâ binici şeh-süvâr
Tevsen ol atdur ki pek sert ola ya'nî tünd-ħüy

Ucı egrilmiş cirid çevgân 'Arabca²⁹ şavlecân
Cündiler atup anuñla tutdığı topa di güy

Oldı egrilmiş ħamîde bükülen piçide hem
İki kat nesne düta vü kat kat olmuş tüy tüy

[34a] Şüh açık meşreblü nâzük-ıtab' u hem ħâzır-cevâb
Kırlı paslı şüh-gîn ü yaykamağdur şüst ü şüy

Güm yitikdür zâyi' olmuş nesneye güm-geşte di
Yâften bulmağ dimek hem aramağdur cüst-cüy

675 Karişık ħavğâ ile şit u şadâ şür u şeğab
Fitne aşüb u ziyân âsîb söz şav güft-güy

Ger tu dâni sen bilürseñ bih ez-în bundan iyü
Mişinâsem añlarum fermâ buyur söyle bigüy

²⁸ "Be-cüy" matbû

²⁹ "daħı hem" matbû

Meşnevî Der-İştîlâhât-ı 'Acem

(Fâilâtün fâilâtün fâilün)

Kâtib-i can Bâriy-i rahmet-me'âb
Faḥr-ı 'âlem şahne-i çârum-kitâb

Âb-ı Hızr olmuş daḥı 'ilm-i ledün
Eyleyüp ez-ber unutmâ yâd kun

Pâd-şehdûr sâye-i Yezdâa dimek
Bâr dâde eylemiş dîvan dimek

680 Rûz-ı nev rûziy-i tu dinse me'âl
Rızkuñı iḥsân ider ol Lâ-Yezâl

Didiler aşḥâb-ı kehfe heft-ten
Hem güneşdür Yûsuf-ı zerrîn-resen

Âb-ı Meryem di şalâh u 'iffete
Daḥı ser-sebzî dinürmiş devlete

'İsiy-i şeş-mâhe olmuş mîveler
Pîş-res turfanda kim ol biter

Didiler A'câm-ı bî-şerm ü edeb
Ka'be-i 'ulyâya ḥatun-ı 'Arab

685 Çerḥ-i zerrîn-kâse ya'nî âsmân
Hem güneşdür zemzem âteş-feşân

Ẓulmet oldu reng-i şâh-ı zeng-bâr
Şu kenârına dinürmiş rûd-bâr

[34b] Gice mâ'nâsındadır zülf-i zemîn
İstedigi yirde turan hoş-nişîn

Râḥatla hoş geçen yıl şâh-sâl
Şîr-i murğ ol nesne kim ola muḥâl

Yıl şedîd esdikde dirler dîv-bâd
Merkeb-i Cem bu havaya olmuş ad

690 Söz büyüklerde süḥandur âf-tâb
Keşti-yi zer mâh-nev ey kâm-yâb

Nüh şadef oldu toḫuz kat âsmân
Çâr-bâg ise 'anâşîrdur hemân

- Āḥṣicān hem ‘anāşır adıdur
 Çünki biri birinüñ ezdādıdur
- Din-fürüşān olmuş aşhāb-ı riyā
 Geçmez aqça daḥı naqd-i nā-revā
- Pek qadīmī nesnedür pā-yı çenār
 Sāl-ḥürde oldu ğāyet iḥtiyār
- 695 Dindi ta‘zīm itmege zānū-zeden
 Nāvek-endāz oldu ḥalka ta‘n iden
- Devlet ü iqbāl āb-ı bī-licām
 Āb der-cüy-ı tu devlet sende tām
- Luṭfıla iḥsān³⁰ ider ber-pā kuned
 Āşkār eyler dimek peydā kuned
- Fā’ide gördi dimekdür ṭurfe best
 Hem daḥı yār-ı muvāfiq yek-nişest
- Fikri pek yañlış olan kütāh-bīn
 Meşveret yirine dirler gül-zemīn
- 700 Genclik gitdi dimek şeb der-güzeşt
 Hem iş işden geçdi āb ez-ser-güzeşt
- Gül şüküfte gizlü olmuşdur ‘ayān
 Üstüḥān best aşlını itdi beyān
- Aşlı yoqdur teh nedāred īn süḥan
 Ara ağızın ber lebeş engüşt-zen
- Gelmedi eglendi reft ü seng best
 Bitmese bir iş dinür şüret nebest
- Balsa iş şüret di āb āmed be-kār
 Aş puḥten işe virmekdür qarār
- 705 Pek kolay işe dinür müy u ḥamīr
 Mūze vü gil oldu ma‘nāda ‘asīr
- [35a] Ḥāk-i rengīn dinse altundur murād
 Furşat el virdi dimekdür dest dād

³⁰ “iḥyā” matbû

- Geçdi fırsat demleri ahū güzēšt
Yıkılıp gitsün dimekdür seg be-dešt
- Baht-ı dendān-hāy pek menhūs baht
Hem dinürmiş müşkil işe kār-ı saht
- Manşıba irdi raqam ber-ser-girift
Hem qabül itdi dimekdür ber-girift
- 710 Kibr ü ‘unvān eyleyendür ser-girān
Dağı ma‘zūle dinür Qur‘ān-h‘ān
- Hem iyü gün dostı yār-ı nev-bahār
Dem meḥor aldanma sen ey kāmkar
- ‘Uzlet itdi rūy ber-dīvār kerd
Āşkāre eyledi dīdār kerd
- Yalımı alçaq olan dīvār pest
Ya‘ni bu üslüb üzre zīn-dest
- Hāne-ken şoldur kim ola nā-hālef
Bī-muḥabā buldıgın yir hoş-‘alef
- 715 Oldı ma‘nāda zi-desteş şud ‘inān
İhtiyārı qalmanı elde hemān
- Dil-nümūde iltifāt itmiş dimek
Dāmen efşānden hem i‘rāz eylemek
- Hātem-i gūyā dehān-ı dil-berān
Hem dağı minḳār-ı gül olmış zebān
- Kaçdı ma‘nāsına gelmiş pūşt dād
‘Uzlet itdi der-pes-i zānū nihād
- Kerd ez-ū pehlū tehī dinse hemān
Anı terk itdi dimek olur ‘ayān
- 720 Hāzır olmuş pāyiçe pālā-zede
Dest ber-efşānde ol kim terk ide
- Mār ḥorden derd ü zaḥmet çekmedür
Hem³¹ fūrū-reften meşakḳat çekmedür

³¹ “Dem” matbû

- Gurg-i bārān-dīde görmüş rüzgār
Ya'ni çok şeylerden almış i'tibār
- Sırrımı ifşā iden kūtāh-bām
Mağz-pūsīde degilmiş 'aqlı tām
- Hem daḥı bī-dār-mağz oldu reşīd
Nev-ḥaber aldı dimek çeşmeş çeḥīd
- [35b] 725 Yüriyenler nāz ile dāmen-keşān
Pek uzun boylu güzel serv-i revān
- Yüz görümligi dimekdür rū-nümā
Hem muşavver adıdur çihre-küşā
- Pā-feşerd oldu dimekdür ber-ḳarār
Bāz-āverd itdi ya'nī i'tizār
- İ'tizār-ı nā-mülāyim 'özü-i leng
Pek ḫarılduḳda dinür āmed be-teng
- Ḥarılsa dinilür āmed-behem
Di be-cāy-ı ū anuñ ḫaḳḳında hem
- 730 Pek ḡazablandı dimekdür tīre şud
'Aqlımı şaşırsa dirler ḫīre şud
- Sert idi pek yumşadı āmed fūrūd
Devleti artarsa di ābeş füzūd
- Muḫtarib olsa kişi şud deste di
Hem mināre adına gül-deste di
- Ġālīb olduḳda dinürmiş sikke-zed
Münteḫab nesne daḥı rüy-ı sepīd
- Dindi ḫod-ser aña kim bī-bāk ola
Sīne-ber-ḫāḳ ol ki baḡrı çāk ola
- 735 Çok yilüp gezdi dimekdür ḳatre-zed
Ḥiç-kāre boş sürüten şaḫş-ı bed
- Pek mu'ānid kimse kāfir mā-cerā
Hem daḥı nā-dāşt bī-şerm ū ḫayā
- Ḥaddini bildürdi dimekdür murād

- Dinilürse ber-ħuruş³² kālā nihād
 Ğālīb oldukda dinirmüş dest-bered
 Yorulup mağlūb oldu bāz-ħurd
 İştelim kerd eyledi ğavġā nizā⁶
 Hem daħı ŧeb-ħōŧ kerd itdi vedā⁶
- 740 Oldı rüsvā ber-sereŧ beyza ŧikest
 Geldi o ħāle be-rüzā u niŧest
 Bī-ser ü pādur periŧān-ħāl olan
 Çün-mānde ŧoñradan bī-māl olan
 Çeŧm dārende çü kim ümmīd ider
 Gözlüġe çeŧm-i Firengī didiler
 Altuna ġarħ eyledi der-zer girift
 Daħı tutdı ŧu⁶lelendi der-girift
- [36a] Dimek olmış āteŧ āyed ez-çenār
 Ummadıġuñ yirden olur āŧkār
- 745 Hem kedūyı vü çenārı diseler
 Bir birine uymaz iki nesnelər
 Bir birine küfv olanlar nīk ü kem
 Hem-ser-i ŧāvūs ŧāvüsest hem
 Pīŧ-keŧ ma⁶nāsı oldı³³ tercemān
 Sünbül-i ter daħı zülf-i dil-berān
 Kuvveti var zūr-dāred der-ciger
 Ya⁶ni ⁶afveyle dimekdür der-ġüzer
 Terk-i nāmūs itme āb-ı rü merīz
 Merħamet eyle dimek rīzī be-rīz
- 750 Bir iyü nesne telef olsa meġer
 Dinilür dīġer nemībended kemer
 Ger dinürse ŧaŧt ez-bāmeŧ fütād
 Sırrı fāŧ oldı dimek olur murād
 İŧidilse sırrı kim mektüm idi

³² “ħoŧ” matbū³³ “olmuş” matbū

- Baḥyeeş ber-rüy-ı kâr üftâde di
 Gördiren yolsız işin ḥalka hemân
 Mâr miğired be-dest-i dîgerân
 Gizlü müfsid oldı kûteh âstîn
 ‘Ayb fâḥiş bâz-güne-pöstîn
- 755 Gice gündüz cübbe-i ḥurşid ü mâh
 Şaḥş-ı meş’ûma dinür zâg-ı siyâh
 Gizlü ma’nâya dinürmiş der-libâs
 Hem müneccim adıdur aḥter-şinâs
 Ḥavz-ı mâhî âsmânda burc-ı ḥût
 Hem daḥı demdür keşid itdi sükût
 Nâ-tüvân-bîn düşmen ü daḥı ḥasûd
 Pek faḳîre didiler kîse-kebûd
 Hem nişân-ı faḳr imiş engüşt-i nîl
 Şol giran-cân u giran-sâye şaḳîl
- 760 Oldı ḥas-püşî nifâḳıla riyâ
 Âb-ı zîr-i kâh mekr-i nâ-sezâ
 ‘Ahdini bozan kişi zinhâr-ḥvâr
 Hem siyeh-kâse le’im-i nâ-bekâr
 Dest ü pâ zâd itdi sa’y u ihtimâm
 Pur şude peymâneeş ‘ömri temâm
- [36b] Ḥisset oldı gürbedür zindan serâ
 Yüze gülici imiş gendum-nümâ
 Gizlü ḥîle gürbedür enbân imiş
 Ḥvâb-gâh-ı gül bu devrân imiş
- 765 Pek fenâ ile sürüldükde iyü
 Ṭa’n idüp dirler şütür-gürbe diyü
 Ḥâk şud ḥör u ḥaḳîr oldı dimek
 Mâr-ı şeydâyî ne dirseñ engerek
 Dest-kârî eylemekdür kesb ü kâr
 Şağ elüñ adına dirler dest-i kâr

- Yan virüp şavmağa çep dâden dinür
Kovcıya ğammâza nâhun-zen dinür
- Hem çep-endâz ol ki işi ters ola
Râh-ı h'âbîde dinür işlek yola
- 770 Raht-beste eylemiş 'azm-i sefer
Hayme-zed dirler muķîm olsa eger
- Açdı sırrın 'ūd der-micmer nihād
Âşkâr oldı dimekdür rüy dād
- Gizlü söz mefhümü olmuş zîr-i leb
Bir dilim etmek gibi çekme ta'ab
- Di simâtuñ adına h'ân-ı durâz
Pek mülevveş ekl iden şaṭranc-bâz
- Ebleh ü aḥmaḳ olandur hîre-ser
Her işin hoş fehm idendür dîde-ver
- 775 Di tevâzu' idiciye ser-figen
Âdemi tekdîr idendür dil-şiken
- Müdde'î vü ḥaşm dâmen-gîr imiş
Ḥâṭırî ḳalmış olan dil-gîr imiş
- Dâred ü der-zîr-i dâmâneş çerâĝ
Şâhidi ḥâzîrdur eyle sen ferâĝ
- Şaḥş-ı maşrû'a dinürmiş sāyedâr
Na'l der-âteş olandur bî-ḳarâr
- Olmış ebrû-zen işâret idici
Germ-rân atın sürüp pek gidici
- 780 Terk-i dünyâ eyleyen ḥâne-fürüş
Bî-'ıyâl ü serserî ḥâne-be-düş
- Bî-sebeb maĝrûr olandur bād-ser
Pek rezîl âdem kes-i zen gün-ḥar
- [37a] Destḥar-gû söĝici bed sözlidür
Sirke-ebrû ol ki ekşi yüzlüdür
- Ebleh ü aḥmaḳ olandur gāv-rîş
Bî-sebeb 'özr ü bahâne ḥuşk-rîş

- Sebz-pāy u şüm-pey mezmūm olan
Nā-mübārek maḳdemi meş'ūm olan
- 785 Dindi bed-pertev aña kim bahtı zışt
Hem tekebbür eyleyen gerdūn-sirişt
- Şol ki muḏḥik ola rüsvāy u melūm
Dir 'Acem bāzīçe-i zengī vü rūm
- Ḳāziyy-i Gireng o kim hoş-gūy ola
Ḥ'āce Naşru'dd-din gibi dil-cūy ola
- 'Ārsız cerrāra dirler ceste-gīr
Hem miyān-gīr öyle bī-'ār u ḥaḳīr
- Şūḥ-çeşm ol yüzi açık bī-ḥayā
Zūr ile alan dilenci ḥar-gedā
- 790 Çavuşuñ adı siyeh-pūş oldu hem
Muḥzır [u] ḳāḏıya da olmış 'alem
- Ḳul dimek mefhūmı da ḥalka be-gūş
Hem köle ma'nāsı olmış süfte-gūş
- Ḳapu yoldaşıyla aḳran hem-künān
Cümlesinuñ sözi birdür yek-zebān
- Oldı ḥıdmetkārūñ adı pīş-kār
Hem kemer-beste daḥı ḥıdmet-güzār
- Ḥāzır olmışda ṭurur can ber-miyān
Uşanup bī-zār olan āmed be-cān
- 795 İlerü çekdi dimekdür ber-keşid
Añladı mefhūmı olmış ber-resid
- Ḥāzır olur āstīn ber-mīzened
Hem aña lāyık dimek ūrā resed
- İnce fikr idici üştür-bīn imiş
Daḥı üştür-ḥūy şāḥib-kīn imiş
- Ḳapucılar ketḥudāsı mīr-bār
Eskidür çok iş bilür köhne-süvār
- Ṭabl-ı pinhan mīzened dinse me'al

- Şol işi şağlar ki setr itmek muhāl
- 800 Haşmet ü dārātıla bā-reng ü bŷy
Sözi bī-maʿnā olandur mürde-gŷy
- [37b] Didiler hāzır-cevāba ter-zebān
Fikri kuvvetlü olandur ħurde-dān
- Aña dirler kim zebān-ı zer-gerī
Ola maʿhūda işāret sözleri
- Zīr-i bālā-gŷy şol kim ħalṭı çok
Zīr ü bālā nīst şekk ü şübhe yok
- Gizlü ser-beste muʿayyen ser-zede
Muntazırdur emre dāmān ber-zede
- 805 Müfsid ü alçaq münāfiḳ zerde-gŷş
Kendüyi medḥ eyleyendür ħod-fürüş
- Fāsıḳ u fācir dimek sāye-perest
Şīr-gīr oldur kim ola nīm-mest
- Şenbe āb-ı ħuşk revnaḳ āb u tāb
Āteş-i ter oldı maʿnāda şarāb
- Dest-i şüst oldı dimekdür nā-ümīd
Dil-berūñ mümtāzı āhŷ-yı sefid
- Yaʿni daʿvet eyledi āvāze dād
Daḥı rām oldı dimekdür ten-nihād
- 810 Per-niyān-ħŷy ol kim ola ħulḳı ħoş
Oldı bed-āğāz ħuysuz sözi boş
- Şol ki pek aḥmaḳ ola dāmen-dirāz
Sāde-levḥ olmış o maʿnāda mecāz
- Şanʿatında māhire pŷr-kār di
Çīre-dest olmış daḥı anuñ gibi
- Saʿy idŷp çok iş görendür dīv-dest
Yapdı müşkil işleri ber-bād best
- Pek gönŷlsüz iş tŷtıcı kār-dŷzd
Didiler ayak terine pāy-mŷzd

- 815 Dindi mağlûb u zebûna süst-güş
Ten-zened ma'nâsıdur olur hamûş
- Çuvvet ü kudret dimekdür dest-gâh
Gürg-i Yûsuf müttehemedür bî-günâh
- Sen çekersin fikr³⁴ itme kâr-büd
Her ki seg râmî keşed ü mîkeşed
- Tîşe sūy-ı hōd zened dinse eger
Oldı maqşad kendüsi nef'in arar
- Rūy-ı ü bebned dimek mefhūmı hem
Ya'ni anuñ cānibidür mültezem
- [38a] 820 Şöyledür ma'nâda kec-dâr u meriz
Çarda gez ammâ belürsüz olsun iz
- Diseler der-âstîn İnest ü bes
Bulunan bu ğayrıdan ümmîdi kes
- Der-çi tiri dinse mefhūm u me'al
Rütbe vü hālinden itmekdür su'al
- Dinilürse nāndur rūğan-fütād
Bî-meşakkat devlete irdi murād
- Riş-i nāṭuri kuned yalṭaklanur
Bāziy-i ḥāye 'abeş işe dinür
- 825 Sengdür ḳandil-i pür-fikr ü telāş
Ĝāfil olma ḥāzır u ḳandil bāş
- İn be-ū pehlū zened dinse temām
Bu aña beñzer dimek olur merām
- Ḥāne tebrîk itse ferzend-i 'Acem
Dir imiş kim būriyāyi mîkunem
- Rind ü ferzend oldı ğāyetde zarîf
Mîve-i dil şî'r ü inşā-yı laṭîf
- Ḥvāce olmış nāvek-endāz-ı edeb
Pîç uşāĝa didiler māder-celeb

³⁴ "mirken" matbû

- 830 Harf-i sâkindür zede ey pür-hüner
Esre üstün adıdur zîr ü zeber
- Pek perişan yazıdur pây-ı kelâğ
Puşuya girse di kerde pây-ı zâğ
- Câme-i müyî dağı mü-bîne kürk
Dir ‘Acem şâ‘irleri maḥbûba Türk
- Bî-edeblik itse hem bir şahş-ı bed
Ta‘n idüp dirler ki Türkî mîkuned
- Pek beyâz olsa iyü olsa şeker
Adına anuñ ṭaber-zed didiler
- 835 Pencere ma‘nâsı olmış tâbdân
Baca mûrî kim çıkar andan duḥân
- Pâki vü müsî dimekdür ustura
Oldı ebrû-ken dağı cinbestere
- Di bulut adına pîl-i âb-keş
Hem dağı şîr-i süvâr olmış güneş
- İmtizâcı bed olandur bed-kumâr
Keykdür şalvâr-ı bî-şabr u qarâr
- [38b] Nesne zâyî‘ olsa di sîm-âb şud
Pek ḥacîl oldı dimekdür âb şud
- 840 Sözde yañlış ṭutıcıdur ḥarf-gîr
Ḥurde-gîr ol ‘ayb arayıcı ḥaḳîr
- Sözime daḥl itdi dimekdür murâd
Dir isem engüşt ber-ḥarfem nihâd
- Begzer ez-men ḳo beni ḥâlîme sen
Ya‘ni incitme beni meşkun be-men
- Pek ğazabnâke dinürmiş ḥîre-şîr
Zulm dest-endâz unutma yâdgîr
- Çeşm-i dil-ber âhu-yı dînbâle-dâr
Pek küçük maḥbûba dirler ney-süvâr
- 845 Aşlı nesli pāk olandur gevherî
Nazlı beslenmek de sāye-perverî

- Oldı nev-kîse yeñi devlet bulan
Dağı hindü-zâdedür bed-aşlı olan
- Bād-ı herze va‘dedür kim aşlı yok
Hem siyekâr ol ki kizb ü fişkı çok
- Bî-vefâ mefhûmıdur yâran-fürüş
Murğ-ı dil ma‘nâsı olmış ‘aql u hüş
- Şağş-ı me’nûsa dinür kim germ-hûn
Ülfeti ola şafâ-bağş-ı derün
- 850 Gice gündüz adı olmuş huşk ü ter
Pek delidür huşk-mağz u huşk-ser
- Gerçi şâhid ola ma‘nâda güzel
Şâhid-i bâzâr ammâ mübtezel
- Bir mağalde dinse şehri vü gülî
Beldenüñ mümtâzı budur hâşılı
- Bülbül olmuş zend-bâf u zend-h‘ân
İşfehanda bağçedür Nağş-ı Cihân
- Dil-keşâ Şîrâzda bir bağçe hem
Şeyh Sa‘dî anda medfûn-ı İrem
- 855 Dağı gül-geşt-i muşallâ hoş-mekân
H‘âce Hâfîz anda Firdevs-âşiyân
- Âb-ı Rükni hem anuñ ırmağıdur
Menba‘ı Allâhu Ekber tağıdur
- Çarışık söz şav dimek güft ü şenid
Terk ü iğrâz eyledi dâmen keşid
- [39a] Perde efken oldı şağş-ı bî-hayâ
Her kimi görse seven zûd-âşnâ
- Ten-fürü-dâde şu kim gâyet muñi‘
Dest-i merdî dinse mefhûmı şefi‘
- 860 Di enâyi aña kim cehli ‘ayân
Olmış ahmaqlar da şîşe kerde-nân
- Saht-pîşânî olandur yüzi pek

- Çār-ḥāye ‘avreti çoğdur dimek
Di şehidî añā kim zen-pāredür
‘Avret için can viren bî-çāredür
Pā-girift itdi cimā‘ u iḥtilāṭ
Oldı ma‘nāda menī āb-ı neşāṭ
Def-keş olmuşdur daḥı şol nā-bekār
Kim ider zen-pāreye ‘avret şikār
- 865 Zen bimüzd ol kaḥbe kim rüsvā-yı ‘ām
Kālye-ḥvār oldı gidi beyne’l-‘avām
Muğlim olan şaḥşa dirler tāz-bāz
Aralıkda iş düzici kārşāz
Tāz-ḥīr ü çār-miḥ ol fi’l-i ḥām
Gūh-ı dellāl oldı pāzeng-i gulām
Hem ṭabaḳ-zen didiler saḥḥākaya
Kendü gibi ‘avrete müştākaya
Ġarḳ-ı perrān birden idḥāl eylemek
Hem miyān paça sürişdirmek dimek
- 870 Ser-girifte dindi yef’allenmişe
Daḥı ḥuft u ḥiz tetrici işe
Dindi mücrim kimseye nāme-siyāh
Hem daḥı zūlf-i ḥaṭā cürm ü günāh
Tevbe eyle cāmra ber-seng-zen
‘Ahdüñi bozma meşev peymān şiken
Fāriğ olmağdur varaḳ gerdānden
Öyledür hem āstīn efşānden
Ma‘ni-yi cān-ı men ü cān-ı şumā
Biz sizüñle sağ olalum dā’imā
- 875 Dest ü pāy-ı ḥod zedem çekdüm emek
Hem vedā‘ itdüm du‘ā güfitem dimek
Buña olsaydı diyü itmek recā
Cān ger ü cāme ger ü baş can fedā

[39b] Di ser-âmed olsa bir nesne temâm
Tuḥfe-i Vehbî de bitdi ve's-selâm

Bu târiḫile Zeyl-i Tuḥfe Miskiyyü'l-Ḥitâm Oldı

(Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün)

Zihî manzûme kim peyveste-i ḥüsn-i nizâm oldı
Vezîr-i a'zamuñ nâm-ı şerîfiyle be-nâm oldı

Getürdüm sünbülistân-ı hünerden berg-i sebzimdür
Gül ü sünbül gibi pîrâye-i farḫ-ı enâm oldı

880 Ḳariḫam kuvvetinden bilmem aشلâ iftiḫâr itmem
Mücerred luṭf-ı Ḥaḳḳıla pezirâ-yı ḫitâm oldı

Oḳundukça du'â-yı ḫayra maḫzar olmadur maḳşad
Bu maṭlab bende-i nâ-kâma aḳşâ-yı merâm oldı

882 Hezâran şükr idüp Ḥaḳḳa didüm târiḫ-i itmâmın
Biḫamdillah bu zîbâ Tuḥfe-i Vehbî temâm oldı

Temmetü'l-kitâb bi-'avni'l-Meliki'l-Vehhâb bi-desti ḫaṭṭı faḳîrû'l-ḫaḳîr 'Abdu'r-
Ra'ûfû'l-Ḳandehârî